ובשני לא יכנוס. פ"ה אפילו בשעת הסכנה אלין לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד וקשה לר"י דאמר לקמן מתי אונס אינם מילימא הא דאמרן התם קרי ליה כי' הוה ליה למיפרך מפי ריבא לסיפא דקתני ריבא ובשני לא יכנוס אפי' בשעת הסכנה ואומר ליב"ח דמשום הכי לא פריך ליה משום דאיכא לפרושי ואם מתמת האונס אלא מפני שעת הסכנה אף ביום שלישי מותר לכנוס בשני וגרלה לר"י דמילתא באפי נפשה היא ולא אייתי בסכנה ובשני לא יכנוס הוא הדין בי' אלא נקט בב' משום דבעי למיתני ואם מתמת האונס מותר: **ולדרוש** להו דאונס שרי. ול"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד. ופס) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודה כוכבים וג"ע וש"ד ותירץ ר"ם דאין חייבין מיתה על בעילת מלרי דרחמנא אפקריה לזרעיה דמלרי דכתיב (יחזקאל טז) ורחמת פרסים זרמתם ומיתי דאיתה דפריך בפ' בן סורר ומורה (פס:) הא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הויא משמע דמשום עריות לא הוה מיתיבא ומתוך כך התיר ר"ח לבא יעקאל שהמירה והא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחר לבעל ואחר לבועל בביאת מלרי דהויא ביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות וכפ' אתא דמלה (נקמן מו: ופס) גבי אשה שנאנסה בין העובדי כוכבים אמרי' דבראן אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף מו.) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא משכא ביאת מלרי כביאת בהמה והוא הדין לבועל אע"ג דאין זאת לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלת ואוסרת כדאמרי' בפ' הבא על יבמתו (יבמות מז:) ביאת מלרי הויא ביאה וכי אפקריה רחמנא לזרעיה הני מילי לענין דאין לו חייס וחרגו הקוב בוכע בהמה ויש לומר דהכי פריך ודרוש להו דאונס שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היתה והא דלא פריך התם גילוי עריות הויא דפשיטא ליה דאיכא לשעוי קרקע עולם היא ואין לה לאסור עלמה אבל לענין חילול הבם לא היה נראה לו שיועיל מעשה דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היתה ואפילו חילול הבם ליכא ובפרק מלות חלילה (פס קג. ופס) דפריך גבי יעל והא קמתהניא מעבירה ומשני מובטן של רשעים רשע היא אלא לדיקים שהטיל בה אימתא ולא משני קרקע עולם היתה משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עלמה דהא לא היה רואה להמיתה דאדרבה היה נריך שתשמרהו אלא הכי פירושו והא קמתהניא מעבירה למה מסכתה הכתוב מבעיס באהל תבורך ודרשינן בגזיר (דף נג: ופס) גדולה עבירה לשמה ממלוה שלא לשמה ופריך דיעל נמי הוה עבירה שלא לשמה דהא מתהניא מעבירה ומשני דלא מתהניא ועשתה עבירה לשמה כדי להגיל את ישראל: **בתולה** הנשאת בדביעי מיבעל. ולא דוקא בדביעי מדפריך לקמן בשלישי נמי אחי ובטיל שאינו מתכוין אלא להנאתו, אלא אגב דנקט לעיל שנשאת בדביעי מיהא דהתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבירם על דתם נקט ליה נמי הכא בדביעי: **ולדרוש** להו דאונס שרי. אין לפרש דפריך הכי לדרוש כו' דשוב לא יהא שכנה אלא אונס ואמאי קאמר ומסכנה ואילך הוה ליה למימר ומן האונס ואילך ל"ב מאי משני פרוצות הא אפילו לא דרשינן להו דאונס שרי לא מסרי נפשייהו דדוקא לעבודת אמרינן דמסרי נפשייהו ועוד וכי משום פרוצות ניחוש להרוג הלעבות אלא הכי פירושו ולדרוש להו דאונס שרי וכיון דליכא סכנה אמאי לא מיתו בידם חכמים ומשני משום פרוצות לא מיתו בידם אי נמי משום כבודו: **ורתן** התם. בשלישי נהגו ואתריכן בפ' בתרא דתענית (דף טו:) מתן דאמר נהגו אורויי לא מוריגן ולכא בשני מותר לכתחלה ופי' הקונטרס דפיכם נהגו לוכא דעלמא והכא מותר יחידי ולא גרסינן לכתחלה אינו מיושב: **אי** דאתי וחליף לאחר ד' ולעבוב עד יום ד' של שבת הכא וקשה לר"י דאם כן מאי משני לא לריכא דאתי וקבע אבל אם יעבוב אחרים עד שיבוא על כן גרלה לר"י שאם יתעבב כל יום ד' אין לו לעבוב עד יום ד' אחר אלא יכנס בג' והכי פריך אי אתי וחליף בד' גופיה לעבוב עד דחליף ומשני דאתי וקבע כל יום ד': **בשלישי** מיהא לכנוס. ולא בעי למימר דאתי אבר הבא בג' דא"כ יכנוס בי': **איספרווא** דידה בג' אחת. אין לתמוה משום סעודה עקרינן תקנתא דרבנן ב' ימים ומשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד בבעלת הגמון שכיח שרגיל לבא ולבטל ואי עקרינן שני ימים אחת להמתכת אבל אונס אבר לבא אינו אלא מקרי בעלמא: (שיג) **תקנה** דרבנן מקמי גזרה[2] לא עקרינן. כי פריך לעיל לעקרוה לא משני תקנה דרבנן מקמי גזרה[2] כי' כדמשני הכא משום לעיל פריך ולעקרוה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מתכוין אלא להעבירם על דת כשיקבעו יום אחר לא יתנשו ולא מיעקרא תקנתא דרבנן דאיל ויהא יום אחד קבוע אבל הכא פריך ולעקרוה ולא יהא שום יום קבוע אלא יקבעו יום אחר ובטיל באותו יום ולהכי משני מקמי גזרה[2] לא עקרינן תקנה דרבנן אלא יהא שום יום קבוע: (שיג) **אי** הכי בשלישי נמי אתי ובטיל. פי' אי אמרת בבעלמא כדמעיקרא דאמרי בתולה שנשאת בד' מיהא ואין מתכוונין אלא להעבירם לא יתנשו אם יעבוב ביום ג' אלא אי אמרת משום בעלת הגמון. כיון שמתכוין להנאתו בשלישי נמי אתי ובטיל:

[נמלנר ה]

[נוע' מוס' שנת קכ:]

1 כפ"ת: גוי דגוי. 2 כפ"ת: שמדא.

בועל

מאי שקדו דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ומסבנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיתו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה מאי סבנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה האי סבנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא ואתיין לידי סבנה ולידרוש להו דאונס שרי איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות ולויעקריה גזירה עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה סבנה והכא קא קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר אמר רבא דאמרי שר צבא בא לעיר ה"ד אי דאתי וחליף ליעבב לא צריכא דאתי וקבע בג' מיהא לכנוס אספרווא דידיה בג' קארתוא ובעית אימא מאי מחמת האונס כדתני' הרי שהיה פתו אפוי וטברו טבות ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל

*) [נפ"ת: שמדא]

כדתניא. תמן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיקברו לתופה: ויינו מזוג. במים שיהא לאות לשמחה ושוב אינו מתקיים: אביו של חתן או אמה של כלה. דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בלוכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה מכשיטין לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מכין להם והמיתו להם להכניס את המת לחדר אלא יקברוהו אלא כן הנה אבילות על החתן בשמיעת הגולל כדלקמן (ז:) ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבילות:

ופוסק

מאי שקדו דמקשינן לה הכא אי משום דאמר שמואל לעיל אין לן לאותביה מינה לאמוראה אחריתא: ומן הסכנה ואילך. לקמן מפרש לה: ובשני לא יכנוס. בשביל אותה סכנה ואין לריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה עורה מיהת שני ימים בלוכי סעודה: ואם מחמת האונס. לקמן מפרש: תחלה. אם ביאה לאשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת: נהגו. בחמיה. סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנוס ביום שלישי אבל מיעקר רבינו לגמרי לא עקרו: ניעקריה. ויתקנו להם ימים אחרים: ולדרוש להו דאונס שרי. לנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן בפרק ד' (דף נא:) מוהיא לא נתפסה* ולא לימסרו נפשייהו למיתה: איכא פרוצות. דלא מקילינן להו עבדי בלוכן ונאסרות על בעליהן: ואיכא נמי כהנות. שנאסרות על בעליהן אף באונס ואינו מסרן נפשייהו למיתה דאמת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) ילפינן לה: ולויעקריה. הואיל וזמנין לאיכא סכנה: בשלישי נמי אתי ובעיל. כיון דידע שהתמיעל לנהוג בשלישי: מספיקא לא עקר נפשיה. כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ר"ד ספיקא היא לו אם יש ניאונין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר: התם נהגו. משמע דוכם נהגו: הכא מותר. לא גרסינן לכתחילה. והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ימלך אינם יחידי בנים דין ימירו לו אבל נהגו לא קתני: שר צבא בא לעיר. ומתעכב לוכי סעודה מתאר ימלאו: וחליף. לאחר רביעי: לעבב. עד יום רביעי של שבת הבא: בשלישי לכנוס. למה נמיר לו לקדוש כל כך שלא יעריה בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא תקנתא דשקדו: איספרווא דידיה. מיל מסרמיו המכינים לו לוכי סעודה. אלמון לעז הילרי"ש: אבל אינה אינה דמרת להו. אבל איסבא לא:

לעזי רש"י הירמי"ש. חיל־הספקה (סיעת אנשים המלווים את הצבא ודואגים לסיפוק צרכיו).

(1)

(5)

ופורש. ויקבלו את המת מיד לכיון דחלה עליו ממונה הוא לגביה כרגל ולא אמיא אבילות ומיילא ונוהג שבעת ימי המשתה וכל אותן הימים. של ימי המשתה ושל אבילות: הוא ישן כו'. ואין מתיחדין זה עם זה שמא יבעול ואבל אסור בתשמיש המטה כדילפינן בחלו מגלמין (מו"ק דף טו:) ואף בשבעת ימי המשתה שהן כרגל עוהג הוא אבילות של דברי ליעגא דהיינו איסור תשמיש כדלקמן: ואין מונעין. בשביל האבילות אין אומרין עליה מכשיטיה שלא מתגנה על בעלה: בכל שלשים יום. ואע"פ שהן ימי אבילות לשאר בני אדם וכל שכן משלשים ואילך: דליכא אינישא דטרח. אם יפקידו מה שהביאו: שנתן מים על גבי בשר. שוב אינו ראוי למוכרו במקולין: בכרך. שכיחי איניש טובא ויש קופליס הרבה: אלא דרב חסדא. דמפליג בין נתן לשל נתן: היכי משכחת לה. לא בכרך ולא בכפר: דמפקא מכרך ומפקא מכפר. מולאה מכלל כרך ומולאה מכלל כפר. גדולה מכפר וקטנה מכרך: תניא כרב חסדא. דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר: וכן מי שפירסה אשתו נדה. בכניסתה לחופה: הוא ישן כו'. ואין נאמנין זה עם זה: בין כך ובין כך. בין יש אוכל בין אין אוכל: לא יבעול. בעילה לשמורה: לא בערב שבת כו'. בליל שבת מפני שעשה מצוה: ולא במוצ"ש. לקמן (ע"ב) מפרש: מסייע ליה. הא דקתני דאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל: של ציגעא. שאינו ניכר לבריות שהוא אבל בכך: לא שנו. דאין נאמנין להתיחד: אלא שלא בעל. דתקיף ליה יצריה: דבבעל עסקינן. דקתני בועל בעילת מצוה לפני קבורת המת: כי קאמר. רבא לא שנו אפירסה אשתו נדה קאמר דכיון דנדה ממורה בעל מהימן עלה דלא אתי לזלזולי באיסור כרת: הא וכן קתני. קס"ד אבולה מילתא דאבילות מדמיגן ליה ובאבילות דבעל עסקינן:

ה"ק

ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים *ואין מונעין תכשיטין מן הבלה כל שלשים יום *ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא אינישא דטרח להו אבל איפכא לא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שנתן מים על גבי בשר אבל לא נתן מים על גבי בשר מודבן אמר רבא ובכרך אע"פ שנתן מים על גבי בשר מודבן אמר רב פפא ובכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר לא מודבן ואלא דרב חסדא היכי משכחת לה אמר רב אשי כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ומפקא מכפר תניא כוותיה דרב חסדא הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים על גבי בשר ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים וכן *מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים *ואין מונעין תכשיטין מן הבלה כל ל' יום בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש אמר מר הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים של ציגעא נוהג דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא ל"ש אלא שלא בעל אבל בעל אשתו ישנה עמו והא הכא דבבעל עסקינן וקתני הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים כי קאמר אפירסה אשתו נדה הא וכן קתני הכי

יוס מכלל דכנסה תוך ל' ותוך שבעה ודלמי אסור כדמוכח הכא ומה שאמר לה בבבא קלא היה זה כניסה אלא שידוכין בעלמא ונראה לר"י דודאי אותו שיש לו בנים קטנים מותר ליטול תוך ל' כדמשמע בעובדא דיוסף הכהן אבל אותו שאין לו בנים כלל אסור ליטול עד לאחר שלשים יום. שאין יכול לבעול תוך שלשים וכן משמע במס' שמחות (פ"ז) דתניא בר"ח כשיש לו בנים גדולים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר ליטול אחרת לאחר ל' משמע דאסור אפי' ליטול תוך שלשים ואע"ג דיש לו בנים קטנים מותר ליטול תוך שלשים משום אין לו בנים ולר"ה ר"ל דבאין לו בנים אפי' לבעול קרי תוך שלשים אחר ז' משום פריה ורביה והיא דשמעתא אינה מתיישבת כפי' ורלה דבשיש לו בנים קטנים קרי ליטול ואפי' אם היא נמי אבילה אפי' שמפרנסת בניו ואע"פ שאפשר באחרת כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שהיתה אבילה מאמותה ומיהו אין כל כך ראיה דשמא שאני התם שלפי שהיה חרתם על בני אחותה יותר מאחרת ואע"ג דתנן בפרק האשה (יבמות דף מג. ושם) כל הנשים יתארסו תוך מאלמנה מפני האיבול ולא מפליג מידי משמע שאסורה אפי' נמי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה התם משום דבלאו הכי אסורה דלריבה להמתין ג' חדשים משום הבחנה ואור"ת דאפי' מתו אביו ואמו יכול לנשא אחר ל' והא דאמרי' במועד קטן (דף כב:) על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר ל' על אביו ועל אמו אחר י"ב חדשים ה"מ בשאר שמחות אבל ליטול אשה שהיא מצוה יפיה מותר ואפי' יש לו בנים משום שנאמר (קהלת יא) בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך והביא ראיה מדתניא התם כל ל' יום ליטולין ולא מפליג בין אביו ואמו לשאר קרובים משמע דבטולהו לאחר ל' מותר וה"ל יוסף הביא ראיה לדבריו דתנן במסכת שמחות (פ"ט) בהדיא על כל המתים אסור ליכנס המשתה עד שיגיעו ל' יום ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש אח"כ היה של מצוה אלמא שרי בכל משתה של מצוה וע"ע מי קאי נמי אריש ושרי אפי' תוך ל' יום: **בגון** מתא מחסיא. תימה רב חסדא מאי דוחקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר מוקמה בכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר ויש לומר משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקמה ברוב עיירות שהן ביטוניות וה"ק כגון מתא מחסיא ורוב עיירות ומש"ה נקט נמי בבריתא דמייתי ונתן מים על גבי בשר משום דאיירי ברוב עיירות: **מסייע** ליה לר' יוחנן כו'. מועד ואמרו משוה אותן בכ"מ כהתיא דתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ז: ושם) חתן שעלה בו נגע מותרין לו ולאיסטליבו ולכסותו וכן ברגל מותרין לו כל ימות הרגל: **אבל** דברים של ציגעא נוהג. פי' מוכה לעשות כן ולא רשות מדמייתי סייעתא מן הברייתא וא"ת רב ושמואל דאמרי דמועד קטן (דף כד.) דתשמיש המטה בשבת של ז' ימי אבילות רשות תיקשי להו ברייתא דהכא ואין סברא לחלק בין מועד לשבת ומקילין בשבת טפי אלא נראה לר"י דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת אבל קשה דכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים משמע אפי' בשבת ופסקו ה"ג כר' יוחנן ופירשו אע"ג דקיימא לן כדברי המיקל באבל ה"מ בתנאי אבל בתמורלי לא ואור"י דודאי נראה דהלכה כר' יוחנן מדאמר הש"ס הכא מסייע ליה לר' יוחנן:

והגעת

בועל בעילת מצוה ופורש. קודם שיקבר המת אבל לאחר שנקבר לא כדאמרינן בסמוך דברים של ליגעא נוהג ודייק לה מדקתני כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים כו' מיהו מרישא דהכא לא ה"מ למידק דדוקא בשהמת בחדר הוא דשרי בעילת מצוה דמאי לדחויי דבטיל בעילת מצוה הייט אפי' לאחר שהל עליו אבילות אבל קשה לרבא"ל אמאי לא דייק מדקתני ופורש מכלל דנוהג דברים של ליגעא מדלא אמר אלא בעילת מצוה דוקא ואור"י דהא"ל פורש משום דש בתולים כדאמרינן בפ' חיטה (נדה דף סה:) אבל מהאי ישן בין האנשים דייק שפיר דהוי משום אבילות דאי משום נדות כיון דבטיל אמתו ועוד דכל אותן הימים משמע דבטולהו הוי חד טעמא דהייט משום אבילות והשתא מקילינן מפי בתולות דאוריתא מבאבילות דרבנן מידי דהוה אבעילת סגדל ועטיפת הראש וכפיית המטה: **בעילת** מצוה. קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב כי בוגניך עושיך ואמרי' (סנהדרין דף כב:) אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה אותה כלי וע"י כך מידבק בה ובאין לידי פריה ורביה ולהכי קרי לה לבעילה דאשוה בעילת מצוה: **אבל** איפכא לא. וה"ה אם אבלים ממתה שאר קרובים תימה דאמר בפ"ג דמועד קטן (דף כג. ושם) מתה אשתו אסור ליטול עד שיעברו ג' רגלים ואם אין לו בנים מותר ליטול לאחר משום פריה ורביה היינו לו בנים קטנים מותר ליטול לאחר משום פרנסתם והכא אמר אבל איפכא לא ומשמע דבאין לו בנים עסקינן מדקאמר לעולם דאם לא ומשמע דבכתוב אחרי וי"ל דלאחר לאו דוקא אלא כלומר מותר לאחר ז' ומיהו לבעול אסור עד לאחר ל' כדמוכח בתר הכי במעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן ואמר לאחותה בבית הקברות אמי ופרנסי בני אחותך ואעפ"כ לא בא עליה עד זמן מרובה מאי זמן מרובה שלשים יום ← בנים לור"ה ר"ל דבאין לו בנים אפי' לבעול קרי תוך שלשים לאחר ז' משום פריה ורביה והיא דשמעתא אינה מתיישבת כפי' ורלה דבשיש לו בנים קטנים קרי ליטול ואפי' אם היא נמי אבילה אפי' שמפרנסת בניו ואע"פ שאפשר באחרת כדמוכח בעובדא דיוסף הכהן שהיתה אבילה מאמותה ומיהו אין כל כך ראיה דשמא שאני התם לפי שהיה חרתם על בני אחותה יותר מאחרת ואע"ג דתנן בפרק האשה (יבמות דף מג. ושם) כל הנשים יתארסו תוך מאלמנה מפני האיבול ולא מפליג מידי משמע שאסורה אפי' נמי שיש לו בנים קטנים כשהיא אבילה התם משום דבלאו הכי אסורה דלריבה להמתין ג' חדשים משום הבחנה ואור"ת דאפי' מתו אביו ואמו יכול לנשא אחר ל' והא דאמרי' במועד קטן (דף כב:) על כל המתים נכנס לבית המשתה אחר ל' על אביו ועל אמו אחר י"ב חדשים ה"מ בשאר שמחות אבל ליטול אשה שהיא מצוה יפיה מותר ואפי' יש לו בנים משום שנאמר (קהלת יא) בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך והביא ראיה מדתניא התם כל ל' יום ליטולין ולא מפליג בין אביו ואמו לשאר קרובים משמע דבטולהו לאחר ל' מותר וה"ל יוסף הביא ראיה לדבריו דתנן במסכת שמחות (פ"ט) בהדיא על כל המתים אסור ליכנס המשתה עד שיגיעו ל' יום ועל אביו ועל אמו אסור כל שנים עשר חדש אח"כ היה של מצוה אלמא שרי בכל משתה של מצוה וע"ע מי קאי נמי אריש ושרי אפי' תוך ל' יום: **בגון** מתא מחסיא. תימה רב חסדא מאי דוחקיה לאוקומי בנתן מים על גבי בשר מוקמה בכפר אע"פ שלא נתן מים על גבי בשר ויש לומר משום דניחא ליה לרב חסדא לאוקמה ברוב עיירות שהן ביטוניות וה"ק כגון מתא מחסיא ורוב עיירות ומש"ה נקט נמי בבריתא דמייתי ונתן מים על גבי בשר משום דאיירי ברוב עיירות: **מסייע** ליה לר' יוחנן כו'. מועד ואמרו משוה אותן בכ"מ כהתיא דתניא בפ"ק דמועד קטן (דף ז: ושם) חתן שעלה בו נגע מותרין לו ולאיסטליבו ולכסותו וכן ברגל מותרין לו כל ימות הרגל: **אבל** דברים של ציגעא נוהג. פי' מוכה לעשות כן ולא רשות מדמייתי סייעתא מן הברייתא וא"ת רב ושמואל דאמרי דמועד קטן (דף כד.) דתשמיש המטה בשבת של ז' ימי אבילות רשות תיקשי להו ברייתא דהכא ואין סברא לחלק בין מועד לשבת ומקילין בשבת טפי אלא נראה לר"י דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת אבל קשה דכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים משמע אפי' בשבת ופסקו ה"ג כר' יוחנן ופירשו אע"ג דקיימא לן כדברי המיקל באבל ה"מ בתנאי אבל בתמורלי לא ואור"י דודאי נראה דהלכה כר' יוחנן מדאמר הש"ס הכא מסייע ליה לר' יוחנן:

והגעת

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי' פי"ל מהל' אבל הל' ח סמג עשין ב טור"ע יו"ד סי' שמב וסי' שפב סעי' ב [רב אלפס כתן ונמ"ק פ"ג דף ולא.]

ו ג מיי' וסמג שם טוש"ע שם סי' שפא סעי' ו:

יא ד מיי' פ"ו שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' שלט סעי' ב [עי' כ"מ]:

יב ה ו מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל"ח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעי' ח ופוש"ע יו"ד סי' שפב סעי' ב:

תוספות רי"ד

אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שנתן מים ע"ג בשר אבל לא נתן מים ע"ג בשר מיודבן. אמר רבא ובכרך אע"פ שנתן מים על גבי בשר מיודבן. א"ר פפא ובכפר אע"פ שלא נתן מים ע"ג בשר לא מיודבן. ואלא דרב חסדא היכי משכחת לה כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך: אמר מר הוא ישן בין האנשים וכו'. מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ר"י אע"פ שאמרו אין אבילות במועד אבל דברים שבצנעה נוהג. פי' ז' ימי חתנות כשבעת ימי הרגל הן לו. ומאני שתשמיש דמטה הוי דבר של צנעה שאין בני השולם מרגישים אמר: דרש ר"י בריי' דרבא משמיה דרבא לא שנו אלא שלא בעל שיצרו תוקפו אבל בעל אשתו ישנה עמו בבית. ותא חבא בבעל עסקינן וקתני הוא ישן בין האנשים וכו'. כי קאמר ר"י אפירסה נדה. הא הכן קתני ה"ק וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים פי' אבל [בעל] כל נדה דשלמא מתקיים בעלה בבית וכשמת אביו של חתן או אמה של כלה צריכי שיאמר:

ד: בתולה נשאת פרק ראשון כתובות

והצעת המטה. גרלה לר"י דהצעת המטה דהכא הייט פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה אבל הצעת כריס וכסתות שאינן דבריס של חיבה שרי לגדה והביא ראיה מדתנן בפ' אע"פ (נקמן נפ:) הכניסה לו ג' שפחות חיינה מצעת לו המטה וחיינה עושה כלומר אלבש יושבת בקתדרא ואמרינן בגמרא אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ופי' בקונטרס דהא דתנא ג' חיינה מצעת לו המטה הייט הצעת כריס וכסתות דהוי דבר שיש עורה אבל מצעת לו המטה הייט פריסת סדין ולבדין דמילי דחיבה נינהו שמחבב עליו ואין בו עורה והיינו הצעה של חיבה גרלה דדוקא אסור וכן משמע דמוזכירה בהדי מזיגת כוס והרחצת פניו ידיו ורגליו כי התם מיהו לספריס דל"ג במשנה אלא ואיהיה מצעת המטה ול"ג לו ובגמרא גרסינן לו אין ראיה משם שיהו תרי גווני הצעה דמתני' אייירי בהצעת שאר מטות ובגמרא אייירי בהצעת מטה לבעלה לבדו:

פוקסת. פ"ה מעברת שרק על פניה ואין גרלה דאמר בפ"ב לקמן (דף יז.) לא שרק ולא פירכוס משמע דתרי מילי נינהו דפוקסת דהכא הייט פירכוס כדאמרי' בסמוך כי קתני אכיחול ואפירכוס ובשילהי המלניע (שבת נה.) קתני פוקסת ומעברת שרק על פניה ולקמן בפ"ב פ"ה פירכוס קליעת שער וקשה לר"י דבשילהי המלניע (שם נד: ושם) קתני גולת ופוקסת אלא גרלה דאחד מתיקוני כשיש הוא:

ומי שאני בין אבילות דידיה לאבילות דידה. תימה דבלאו מילתא דרב יוסף הוי מלי למיפרך בריישא אהדדי וי"ל דאי לאו הוה מילתא דרב יוסף הוה מפלגינן בין שעת חופה לשאר בשעת חופה דבשעת חופה ילדו מוקפו אע"ג דבעל אבל לרב יוסף לא מלי לפלוגי בהכי דהא בבעל משיב ליה כאשתו ישנה דאפי' בשעת חופה אשתו ישנה עמו בגדה ובאבילות דידה ואפילו הכי באבילות דידיה קתני הוא ישן בין האנשים ולהכי פריך שפיר ולרשב"א גרלה דאי לאו דרב יוסף לא הוה קשה מידי דעמו ועמה דקתני בבריישא לאו עמו במטה אלא עמה בבית אבל לרב יוסף דבאבילות דידה אשתו ישנה עמו א"כ הא דקתני נוהג עמה אבילות הייט עמה במטה דומיא דהכא באבילות דידיה הוי עמו במטה והא דמשני תני באבילות דידיה הוא ישן אינו מגיה הבריישא אלא מפרש דעמו דקתני בבריישא דהכי הוא ופריך והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה פי' דומיא דעמה ומשני לא עמו בבית כדא"ל רב כו':

עוד שיאמר הגולל. בכמה מקומות פי' רש"י דגולל הוי ליסוי ארון ודופק הייט קרשים שבצידי הארון ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו וכעין זה פי' בערוך וקשה לר"ת דאמר בפרק מי שמתו (נדרים יט: ושם) מדלגין הייט על גבי ארונות ואיך היו מדלגין והלא הגולל והדופק מעמא באהל כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכו: ושם) ועוד דבפרק בהמה המקשה (שם עב:) דרים על פני השדה לרבות גולל ודופק ולפ"ה הלא ארון היו על פני השדה ואומר ה"ר דוד מגלינבורק כי לפרש"י [דרים] לרבות גולל ודופק שפירש דלא מרבינן מעל פני השדה דמעמא אלא כשפירש אבל בעוד שהוא עומד בטל אבל קרקע ולא מעמא באהל והשתא אתי כמי שפיר דהיא אבל גבי ארונות ועוד י"מ אע"ג דגולל מעמא באהל מ"מ יכולין לדלג ולעמאות עצמם בגולל דתניא במס' שמחות (פ"ל) כל טומאה שאין מזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ואר"ת דמשוכשת היא דהא רביעית דם אין מזיר מגלח עליה כדתנן במזיר (דף יד. ושם) וכהן מוזהר עליה ועוד הקשה דתניא בעירובין (דף סו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין ממנו לא גולל לקבר כו' ולפ"ה וכי דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים ויש לומר אע"ג דאין דרך לעשות כסוי ארון מבעלי חיים מכל מקום כמה דבריה אשכחן דלא שכיח ומיירי בהן הס"ם לדרוש ולקבל שכר כדאמרינן בפרק המקשה (חולין ע.) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו וילא מאליו מהו הדביק שני רמים וילא מזה לזה מהו אף על פי שלא יבא לעולם ור"ת מפרש דגולל הייט מלבה שהיא אבן גדולה ולשון גולל שייך על האבן כדכתיב וגללו את האבן (בראשית כט) ודופק הן שתי אבנים אחת לראשה ואחת לרגלה של מלבה ופעמיים כשאין המלבה מזומנת מעמידין שם בהמה או דבר אחר לסימן ובהיא דמדלגין לא היה שם מלבה ומתמת המת לא היו מיטמאין דרוב אבנים יש בהן פותח טפח ולא תקשה לר' יהושע מאימת חל אבילות כשאין שם מלבה די"ל דכי מהדרי אפייהו דקוברין כדאמרינן במועד קטן (דף כב.) דהשתא דלא אזלי בתר שכבת מכי מהדרי אפייהו וקשה לר"י על פירוש רביו תם דתניא בתוספתא דאהלות בפרק ד' אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות

הבי קאמר וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים למימרא דאבילות קילא ליה מנדה והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא **כל מלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף את אשתו להיות בוחלת ולהיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו לא קשיא כאן באבילות דידיה כאן באבילות דידה והא אביו של חתן או אמה של כלה קתני כי קתני אשארא ומי שאני בין אבילות דידיה לאבילות דידה והתניא *מי שמת חמיו או חמותו יאינו יכול לכוף את אשתו להיות בוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתו ונוהג עמה אבילות וכן היא שמת חמיה או חמותה אינה רשאה להיות בוחלת ולהיות פוקסת אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות תני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים הא וכן קתני כי קתני אכיחול ואפירכוס והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה לא עמו בבית *וכדאמר ליה רב לחייא בריה ר"באפה נהוג אבילותא דלא באפה לא תנהוג אבילותא/רב אשי אמר מי קמדמית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא *אבילותא דעלמא חמיר ולא אתי לזלזולי ביה אבילות דהכא כיון דאקילו רבנן אתי לזלזולי ביה מאי קולא אילימא דקתני בועל בעילת מצוה ופורש התם משום דלא חל עליו אבילותא אי לרבי אליעזר *עד שיצא מפתח הבית אי לרבי יהושע עד שיסתם הגולל אלא דקתני נוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות]אמר מר "בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום

ה"ק כו'. כלומר כי קתמר וכן אהוא יתן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים קתמר ועעולם הך בשלא בעל קתי: קילא ליה. לעבור עליה מנדה דאבילות לא מהימנת ליה ואמנה מהימנת ליה: מלאכות שהאשה עושה לבעלה. לקמן מתי להו נפרק אע"פ (נפ:): חוץ ממזיגת הכוס. להושיט לו: והצעת המטה והרחצת פניו כו'. שדרך קירוב ומיגה הן ובאין לידי הרגל דבר: אין אדם רשאי לכוף את אשתו. דימי אבלה כשמת אביה או אמה: פוקסת. מעברת שרק על פניה: מוזגת לו. ולא חייטינן להרגל דבר אלמא אבילות חמירא ליה: כאן באבילות דידיה. לעולם אבילות קילא ליה מנדה והני ממנינא הכי מתרלן הא דקתני לעיל הוא ישן בין האנשים כו' באבילות דידיה והך דקתני מוזגת לו כו' באבילות דידה קתי דקתני אין אדם רשאי לכוף כו' אלמא באבילות דידה קיימינן שאינה רוצה לכתול ולפקוס והיינו טעמא דמוזגת דאם יתגבר יגרו עליו כיון דאבילות דידה הוא אינה שומעת לו: והא אביו של חתן כו'. אלמא באבילות דידה נמי אחמיר מנא דלעיל: כי קתני. אמה של כלה אשארא אמכנישים המת לחדר אבל הוא ישן בין האנשים אבילות דחתן קתי: ונוהגת עמו אבילות. אלמא מדלא קתני באבילות דידיה הוא ישן בין האנשים שמע מינה אמיר ליה ולא שני לן: ה"ג תני באבילות דידיה הוא ישן כו': הכי גרסינן והא עמו קתני מאי לאו עמו במטה. אלמא אבילות דידיה נמי מהימן: לא עמו בבית. וטעמא לאו משום דמהימן נקט לה אלא לאשמועינן דאין אבילותו מוטל עליה אלא בפניו משום כבודו וכן הוא אין אבילותה מוטל עליו אלא לפניה ולכבודה: כדאמר ליה רב לחייא בריה. כשמת אמיו באפה נהוג אבילותא כו': פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע במועד קטן: גולל. זהו כסוי של ארון המת: משום

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ח מהלי אישות הל' ו' וטור שמע לאין קיא עוש"ע יו"ד סי' קלה סעי' י: יד ב (מיי' פ"כ מהל' אבל) סמג עשין ב עוש"ע שם סי' שפב סעי' ח:
טו ג [מיי' פ"כ מהל' אבל הל' ה] עוש"ע שם סי' שעד סעי' ו ומי' שפא סעי' ו:
טז ד מיי' פ"כ שם הל' ה סמג שם עוש"ע יו"ד סי' שעד סעי' ו: יח ה מיי' פ"י מהל' אישות הל' יד עוש"ע אה"ע סי' סל סעי' ג:

תוספות רי"ד

למימרא דאבילות קילא [ליה] מנדה דהא בנדה [אינה] צריכה שימור אם בעל האבילות (לא) מצרכינן שימור אע"פ שבעל, והא אר"י ב"ח א"ר פפא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ואילו גבי אבילות תניא אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לכוף את אשתו לא להיות בוחלת ולא להיות פוקסת באמת אמרו מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומסיק ר"א. מי קא מדמית אבילות דהכא לאבילות דעלמא. אבילות דעלמא חמירא ליה ולא אתי לזלזולי בה. אבל אבילות דהכא כיון דאקילי בה רבנן אתי לזלזולי בה ומאי קילותא דקתני נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות: תניא מי שמת חמיו או חמותו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות פוקסת אבל כופה מטתו ונוהג עמה אבילות ודוקא בפניה אבל שלא בפניה לא. כדא"ל רב לחייא בריה באפה נהוג אבילות שלא באפה לא תנהוג אבילות:

כדאמר התם[217]. וכן פירשו בתוספות[218]. הריטב"א ז"ל.

רבינו יונה (נה) וכתבו תלמידי הרב רבינו יונה ז"ל וז"ל, מכניסין את המת לחדר וכו'. כלומר מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה, וקודם שיקברו אותו בועל בעילת מצוה ופורש, שאף על פי שעדיין לא חל האבילות אפילו הכי אסור לו הבעילה[219], דדברים שבצינעה בינם האנינות נוהג, אבל בעילה שהיא של מצוה[220] התירו לו בלבד ע"כ.

רמב"ם ודע שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"א[221] מהלכות אבילות דכל זמן שלא נקבר המת אינו אסור[222] בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן, ומפני טעם זה רחץ[223] דוד וסך כשמת הילד טרם נקבר. ע"כ.

בעל הטורים (נו) וכתב בעל הטורים[224] דכן כתב הרי"ץ בן גיאת ז"ל שאינו אסור בין מיתה לקבורה בתכבוסת ובתספורת וברחיצה ובתשמיש המטה ובשאר גזירת שבעה. וכתב הרמב"ן[225] ז"ל, שגגה היא מה שהתירו בתשמיש המטה וכו'.

תוס' (נז) וכתבו התוספות[226] ז"ל וז"ל, ובועל בעילת מצוה ופורש קודם שיקבר המת אבל לאחר שנקבר לא, כדאמרינן בסמוך דדברים של צנעה נוהג, ודייק לה מדקתני כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים וכו'. מיהו מרישא דההוא לא מצי למידק דדוקא כשהמת בחדר הוא דשרי בעילת מצוה, דמצי לדחויי דבועל בעילת מצוה היינו אפילו לאחר שחל עליו אבילות. אבל קשה לרשב"א אמאי לא דייק מדקתני ופורש מכלל דנוהג דברים של צנעה מדלא התיר אלא בעילת מצוה דוקא, ואומר ר"י דהוי מצי למימר דפורש מחמת דם בתולים כדאמרינן בפרק תינוקת[227], אבל מהוא ישן בין האנשים דייק שפיר דהוי משום אבילות, דאי משום נדות כיון דבעל אשתו ישנה עמו כדאמר רב יוסף בסמוך. ועוד דכל אותן הימים משמע דבכולהו הוי חד טעמא דהיינו משום אבילות, והשתא מקילינן טפי מאנינות אף על פי שיש אנינות דאורייתא מבאבילות דרבנן מידי דהוה אנעילת סנדל ועטיפת הראש וכפיית המטה ע"כ.

רב"א וצריך פי' לפירושו[228] ז"ל, ואיכא למימר בהאי לישנא דברייתא דאמרי נקט ובועל בעילת מצוה דמשמע לשון חיובא כי היכי דתנא ואת החתן ואת הכלה לחופה, דאי אפשר בלאו הכי. ועוד למה לי למתנייה כלל דהא במאי דתני ואת החתן ואת הכלה לחופה סגי, דהכל יודעין כלה למה נכנסת לחופה. ועוד דלא הזכיר קבורת המת כלל אימת יקברוהו, וכבר נחלקו המפרשים ז"ל[229] אם יקברוהו מיד או ילינו אותו עד למחר וכדבעינן למימר לקמן[230] בס"ד, וכיון שכן ה"ל לאדכורי קבורת המת אימת.

הגה מיימוני ורש"י ז"ל כתב וז"ל ופורש. ויקברו את המת מיד דכיון דחלה עליו חתונה הויא לגביה כרגל ולא אתיא אבילות וחייל ונוהג ז' ימי המשתה וכו'. פי' לפירושו ז"ל דע"כ צריך לבעול בעילת מצוה כי היכי דלחול עליה חתונה ולהוי לגביה כרגל, דבהכנסת חופה לבד לא סגי למשוייה כרגל[231] כי היכי דלא ליחול עליה

ס"ל להריטב"א דהיא אסורה מן הדין באונן וכמ"ש הפנ"י בסוגיין. והוצרכנו לקולא מיוחדת ובאיכא דטרח לא התירו, ועיין בשו"ע יור"ד שמ"כ בט"ז ובנקודת הכסף שנחלקו באיכא דטרח ומת אחר החופה אם מותר לבעול, ועיי"ש בנקה"כ"ס בשם רבינו ירוחם שמשמע שהדיון הוא האם חל יו"ט בחופה או בבעילה, ולדברינו הנ"ל יוצא דלפי הריטב"א כאן יהיה מותר בכל אופן, ואפי' לסברת רבינו ירוחם שם דהוי הבעילה באנינות אין בה איסור כלל וכמ"ש הריטב"א כאן והחופה כבר היתה, אולם אפשר דמה שכתב הריטב"א כאן כאילו נתייאש לקוברו אינה מן הדין ממש אלא ג"כ קולא כמו שמדיוק בלשונו "עשאוהו" וזה עצמו קולא ודוקא בליכא דטרח, ולפ"ז גם בציור דרבינו ירוחם הנ"ל יאסר אולם להלן בשיטה (בד"ה ורש"י ז"ל כתב) משמע שהכוונה דהוי ממש כנתייאש ומותר מן הדין עיי"ש. וע"ע להלן ד, ב בשיטה (ד"ה וג"ל דאין כאן קושיה מעיקרא) שג"כ כתב כזה דלפי הריטב"א אין כאן קולא כלל בזה, וכ"ה שם בד"ה ובשיטה כתוב ועיי"ש שהקשה על סברא זו דמ"ש משכת דאסור, והרי גם אז כאילו נתייאש לקוברו ודו"ק. 217 עיין בהערות לריטב"א מוה"ק שכתב שצ"ל שכוונת הריטב"א דהוי כמוסרו לכתפים, דאילו כנתייאש לקוברו כתבו הראשונים והפוסקים דמחוייב ברינו אנינות ועיי"ש. 218 שיטת התוס' אמנם כן היא דאונן אסור בתשה"מ (ע"ל הערה 215) אולם בתוס' שלפנינו לא נתבאר דעשהו כאילו נתייאש וכנ"ל אלא דהקילו באנינות, ועיין בפנ"י

משכ"כ בכוונתו. 219 וכ"כ לעיל בריטב"א ועיי"ש הערה 215 שיטות החולקים בזה והארכנו שם בביאורם. 220 וכ"כ בתלמידי רבינו יונה בברכות (י, ב מדפי הרי"ף), וההרגשה של מצוה, אפשר שהוא ע"פ משכ"כ לעיל הערה 215 דבזה ליכא קלות ראש, אולם מתחילת דברי הרבינו יונה כאן שכתב "דדברים שבצינעא נוהג וכו'" משמע יותר שסובר שזהו חלק מדיני האבילות וצ"ע. 221 הלכה ב. 222 ע"ל הערה 215 השיטות בזה. 223 שמואל-ב יב, כ. 224 יור"ד סי' שמא, ה. 225 בתורת האדם מהדורת "מוסד הרב קוק" עמוד עג וע"ל הערה 215. 226 ד"ה כרעל, וע"ל הערה 215. 227 נדה סה, ב. 228 עיין מהרש"א ופנ"י והפלאה משכ"כ בכוונתו. 229 עיין להלן ברמב"ן רשב"א ריטב"א ורש"ר. 230 ד, א בד"ה ובועל ובהמשך בשיטה שם. 231 עיין להלן בדבריו שהרחיב בזה אם רק ע"י ב"מ חל עליו רגל, עיין בש"ך בנקודת הכסף יור"ד שמב שהביא דברי רבינו ירוחם בשם הרא"ש שכתב כדברי השיטה כאן דלא חל עליו שם רגל עד דבעיל, ומתו"כ כתב דבשאר קרובים דאיכא דטרח וכנסה לחופה ולא נבעלה עדיין אסור לבועלה עד לאחר ז' ונוהג אבילות קודם, ולהלן בשיטה הביא כן גם בשם הגהות מימוניות, ובפנ"י בקונטרס אחרון בסוגיין האריך לתמוה על זה דהא חזינן דמונים שבע ברכות מהחופה ולא מבעילה, וכן הקשה מסתימת לשון הראשונים והפוסקים "דמשנכנס לחופה הו"ל כרגל", ויש להוסיף לדון גם במה שפסק

אפילו אבילות דיום מיתה וקבורה, לכך בעינן נמי שיבעול. ועוד דאם אתה אומר דלא מצי לבעול הילכך כשמכניסין את החתן ואת הכלה לחופה לא מצינן לייחדינהו, דע"כ הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, וחופה כה"ג לאו שמה חופה לדעת כמה רבוותא ז"ל וכדכתבינן לעיל[232], והכין בעיא למכתב קמן[233] בס"ד. וכיון שכן ע"כ נצטרך שיבעול כדי שיחול עליו חתונה, וכיון שכן אין ללמוד מכאן[234] דאונן מותר בתשמיש המטה, דהכא התירו לו חכמים לעשות כן כדי שינהוג שבעת ימי המשתה תחלה ולא יפסיד מה שהכין. ויש לי לומר[235] דאין כאן אנינות כלל, דכיון שהוא מעורב מלקברו במצות חכמים ה"ל כאלו נתייאש מלקוברו, דאין עליו דין אנינות כלל ומותר בבשר ויין, דזיל בתר טעמא, דמאיזה טעם האונן אסור באלו היינו משום כדי שיתעסק בקבורתו, וכיון דמעורב הוא מלקוברו במצות חכמים הרי אין כאן אונן, אבל אונן דעלמא אסור הוא בתשמיש המטה.

הגהת מיימונית וכן מצאתי בהגהת מיימונית בפ"ד מה' אבל וז"ל, תשמיש המטה ושאר אבלות נוהג[236], אף על גב דאמרינן פ"ק דכתובות חתן בועל בעילת מצוה ופורש אף על פי שהוא אונן, חתן שאני[237]. ומיהו מכניסין המת לחדר דאי הוה קביר ליה חל עליו אבילות ולא היו מקילין גבי אבילות אפילו לגבי חתן, דאבילות חמיר טפי[238] מאנינות א"ג אפילו היה שרי בעילת מצוה גבי אבילות מכל מקום היה צריך לנהוג שבעה ימי אבילות, כיון דחל עליו[239], קודם החתונה, לכך בועל בעילת מצוה קודם קבורה, והשתא חלה החתונה קודם האבילות אבל אונן אסור בתשמיש המטה ע"כ.

רב"א הא קמן דכתב ז"ל כלישנא בתרא, דכדי שיחול החתונה קודם האבילות הוא דבועל בעילת מצוה, ולעולם אונן אסור בתשמיש המטה וכדפרישנא לשיטת רש"י ז"ל, והשתא אתי שפיר לישנא דבועל בעילת מצוה וכו' דנקט דמשמע חיובא, דהא לשיטת רש"י ז"ל אי אפשר בלאו הכי כדי שיחול החתונה קודם, ומאי דקאמר ופורש ה"ל כאלו קאמר שיקברו המת מיד אחר כך והרי הזכיר הקבורה.

ומיהו קשיא להו לתוספות ז"ל על פרש"י ז"ל דאם כן למה ליה לפרט ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת וכו', הו"ל לקצר ולמיתני מכניסין את המת לחדר וכונס ופורש ונוהג וכו', והרי חופה ובעילה בכלל כניסה הויא, לכך בעו לפרושי דכי היכי דליחול עליה חתונה קודם בהכנסת חופה סגי[240] אפילו שלא יבעול, וכי קתני ובועל בעילת וכו' מילתא באפי נפשה היא דבעי לאשמועינן, דדוקא קודם שיקבר המת מצי למבעל אבל לאחר שנקבר לא, ולהכי קתני לה לאשמועינן הך חדושא. נמצא לפי שיטה זו דמקילינן טפי באנינות דקודם שיקבר דאין כאן אלא אנינות מצי למבעל, אבל לאחר שנקבר דחל עליו אבילות לא מצי למבעל אפילו בעילת מצוה. אבל לשיטת רש"י ז"ל ניחא, דאין כאן קולא טפי באנינות, דכדי שיחול החתונה הוא דבעיל ואינו משום קולא דאנינות כדכתיבנא. וכתבו התוספות ז"ל דאה"נ דמקילינן טפי מידי דהוה אנעילת סנדל וכו'.

רא"ש וכן כתב הרא"ש ז"ל בתוספותיו וז"ל, ובועל בעילת מצוה ופורש. פי' קודם שיקבר דאכתי לא חל עליו אבילות, אבל אם נקבר לא מצי בעיל, ואף על פי דאנינות דאורייתא ואבילות דרבנן ואונן אסור בבשר ויין, מ"מ החמירו באבלות טפי מבאנינות בעיקר האבלות כגון נעילת הסנדל ועטיפת הראש וכפיית המטה. וקשה האי דדייק סייעתא לרבי יוחנן לקמן

הרמב"ם הלכות אבל פי"א הלכה ז דחתן שמת לו מת באמצע ימי המשתה שממשיך עד סוף הש"ב ואח"כ מתחיל אבילות (וע"ל הערה 215 אם דין זה מוסכם) ולכאורה אם אירע לחתן שלא בעל עדין וכי נאמר שיפסיק באופן זה באמצע ש"ב כיון שלא חל עליו רגל וצ"ע בזה. וע"ל הערה 215 שהובא הרעק"א בהגהותיו לשו"ע שדייק בלשונו דאם "בעל" ומת לו מת אח"כ דוחה האבילות, וא"ש ע"פ הרא"ש הנ"ל וצ"ב לדינא, ועיין בהפלאה בסוגיין שהאריך בזה דהוה פלוגתא בין הרי"ץ גיאות להרי"ף והגאונים אם חל עליו שם רגל קודם שבעל, ועיין בפנ"י בקו"א שם שהקשה סתירת הרי"ץ גיאות במה שהביא רבינו ירוחם בשמו דדוקא בבעל חל עליו שם רגל, ואילו הכא אף באיפכא דמתה אמו של חתן התיר לכונסה לחופה ולבעול מיד, ולא הבנתי קושיתו דהכא התיר הרי"ץ רק לבעול באנינות דס"ל דאין איסור בזה כלל (וע"ל הערה הנ"ל), ורבינו ירוחם הביא בשמו באופן שמת לו מת באמצע ימי המשתה ורוצה לדחות מעליו את האבילות עד לאחר תום ימי המשתה מדין רגל, ובזה ס"ל דלפני שבעל ליכא עליו שם רגל, (ואין לומר שיבעול השתא מיד באנינות דהא ס"ל לרי"ץ דמותר וכנ"ל ויחול עליו עתה יו"ט, דהרי באופן דאין הפסד סעודה לא הסכימו חז"ל שיעשה עכשיו אחרי המיתה פעולה שיחול היו"ט דזה עצמו הקולא שהקלנו בהפסד סעודה וכמ"ש בהערה הנ"ל עיי"ש וזה ל"ש כלל באמצע ימי המשתה). 232 ב, א בד"ה או שפירסה, אי חופה היינו יחוד: 233 להלן ד, א בד"ה וכן מי. 234 וכמו שרצו כמה ראשונים לדייק מכאן עיין בתלמידי רבינו יונה ברכות י, ב מדפי הרי"ף, וע"ל בשיטה בזה והערה 215. 235 וכ"כ לעיל הריטב"א. 236 וכשיטת הרמב"ן ודלא כהרמב"ם והרי"ץ גיאות ע"ל הערה 215. 237 מלשונו להלן משמע שהוא קולא. ועיין לעיל הערה הנ"ל שרצינו לומר שם דלהרי"ף ס"ל דחתן שאני מן הדין דליכא קלות ראש עיי"ש. 238 עיין תוד"ה בועל בסופו ובפנ"י שהסביר כוונתם שאם נתיר באבילות אתי לזיזולי בה, ושמא יתיר לעצמו אח"כ ג"כ. 239 אבילות, ומכאן מוכיח השיטה דס"ל דרק ע"י ב"מ חל עליו חתונה, וזה כדברי הש"ך בשם רבינו ירוחם בשם הרא"ש, ודלא כהפנ"י בסוגיין, וע"ל הערה 231. 240 ודלא הרא"ש והגהות מימוניות, ולא כפי שנוקט הפנ"י בסוגיין בפשיטות, עיין הערה קודמת.

[ג] כל דברי אבלות. ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהן: ד הנשים במועד מענות אבל לא מטפחות. ובראשי חדשים ובחנוכה ובפורים מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה. נקבר המת לא מענות ולא מטפחות: ה אי זהו ענוי שכולן עונות כאחת. קינה שאחת אומרת וכולן עונות אחריה שנאמר ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה. במה דברים אמורים בשאר העם שמתו. אבל תלמיד חכם שמת סופדים אותו במועד ואין צריך לומר בחנוכה ובפורים וראשי חדשים אבל לא ביום טוב שני. ואין סופדין אותו בימים אלו אלא בפניו נקבר אסורין בהספד. ויום שמועתו כבפניו הוא וסופדין אותו אע"פ שהיא רחוקה: ו לא תעורר אשה על מת שלה שלשים יום קודם לחג. כדי שלא יבא החג והם דוים. שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום. במה דברים אמורים במת ישן. אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג מעוררת: ז *שבעת ימי החתנות הרי הן כרגל ומי שמת לו מת בתוך ימי המשתה אפילו אביו ואמו משלים שבעת ימי השמחה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. ומונה השלשים מאחר ימי השמחה: ח *הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבחו כדי שיכנסו לשמחה ומת לו מת קודם שיכנסו לשמחה. אם לא נתן מים על גבי בשר מוכר הבשר והפת ונוהג שבעת ימי אבלות ואחר כך נוהג שבעת ימי המשתה. ואם נתן מים על גבי בשר שהרי אי אפשר למוכרו. מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה. ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבלות. וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה כשבת. לפיכך הוא ישן בין [ד] האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדי

השגת הראב"ד

ד שבעת ימי החתנות וכו' עד ומונה השלשים מאחר שבעת ימי המשתה. מ"מ ולמה לא יעלו ימי המשתה לשלשים:

השגת הראב"ד

ח הכין כל צרכי וכו'. מ"מ זה אינו מתורר אלא לאחר שלשים:

א טור לו"ח סי' תרמז סמ"ג ו לאוין עט: ב עוי"ד סי' שמב סמ"ג עט ובעטין דרכין כ:

והכור כתב בשם שאלתות שפורים מבטל אבילות אבל לא חנוכה וכ"מ ולא ידענא מאן פליג עליה וכתב הטור בשם מהר"מ שנס פורים אינו מבטל אבילות אלא שכתב שאין מוהגין בו לא כי"ד ולא בש"ן אלא דברים שבלבד וגם עליו אני תמה מנין לו לחלק בין פורים לחנוכה וכ"ת: ומותר לספוד לאחר חנוכה ופורים לאחריהן. אף על גב דגרסינן במגלת תענית יומי פוריא דלא למספד בהון ואיפסיקא הלכתא בש"ב דתעניות כדבי יומי דאתר כל הכתוב במגלת תענית דלא למספד לפניו ולאחריו אסור ואע"ג דאמריתן בשם ק"ק רד"ש (דף י"ט:) דאע"ג דבעלה מגלת תענית חנוכה ופורים לא בטלו הייתו לענין חנוכה ופורים עצמם אבל לפניהם ולאחריהם מותר דלא עדיפי לפניהם ולאחריהם בחנוכה ופורים מעתה יומי מגילה עצמה וכ"כ הטור:

ד הנשים במועד מענות וכו' עד ואשה רעותה קינה. משנה בסוף מ"ק (דף כ"ח):

ה וט"ש כתב ד"א בשאל העם וכו' עד וסופדין אותו. מימרא שם: [לא מצאתי אלא במגילת ג': ובמ"ק כ"ז:]:

ומ"ש אבל לא ביו"ט שני. פעמא דמסתבר הוא כיון שהוא במקום יו"ט לאורייתא:

ו לא תעורר אשה על מת שלה וכו'. משנה פ"ק דמ"ק (דף מ') לא יעורר אדם על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום ואחמר עלה בגמרא דרב אחא דלא מיתסר אלא אם מספידין בעבר כדי שלא יהן לספדן משום שאם מוכנין לו לשמחת הרגל אבל בתוכם שרי ושמואל אמר דאפילו בתוכם אסור לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום זאי הספידו פתוח משלשים לפני הרגל אחי למיספד ברגל דעדיין לא שכחו ויש מוסקים כרב ורבינו פסק כשמואל וכן דעת הראב"ד

והכא"מ משום דיבוזשלמי סבר כווותיה:

וט"ש רבינו במה דברים אמורים במת ישן וכו'. ירושלמי שם והטעם משום דבשאת מוך שלשים יום המבירות כבר הוא בלבו על מיתת המת ואין בו תוספת מצטי הספד ונכלה דהוא הדין אם בחא לו בתוך שלשים לרגל שמועה אפילו בתוקה. וכ"ל דלא מיתסר במת ישן אלא לפי מנהגם שהיו מוהגין להספיד כדי לעורר בכי וילנה אבל מה שאנו מוהגים שבתשלום הנה מספידין המת ומזכירין מעמו לשמואל נמי שרי אמין. זה עיקר אלא שאם המת הלב עד שלשים יום אדרבה דעתם להספיק

ע"י כך אבילותם:

ז שבעת ימי החתנות הרי הם. כרגל. נלמד ממה שיבא בסמוך: וט"ש ומונה השלשים מאחר ימי השמחה. כ"כ הטור בשם הרמב"ן מנין שלשים אינו מונה אלא מעבעת ימי האבילות ואילך ואינו דומה לקובר ממו ברגל שהרגל עולה לו למנין שלשים אע"פ שאינו מונה שבעה אלא לאחר הרגל דהתם מהג מצות שלשים ברגל אבל הכא כל שבעת ימי המשתה מוחרין בניהון ובספורה הילכך לא שלקי כלל וכ"כ מ"א שרמ"ם ז"ל ע"כ: ח ומ"ש הכין כל צרכי הסעודה וכו' עד סוף הפרק. בריש כתובות (דף ג' ד') ופירש"י מכניסין את המת לחדר אלא יקברוהו דאם כן אלה אבילות על האבל בשתיתת הגולן ומוב לא יוכל לבנות עד שיעבור האבל ומוכם ויקברו המת מיד דאין דאלה עליו מהוגה הוא לבנה ולא אחיא אבילות ומיילא ואחאי דקאמר מהג שבעת ימי המשתה והאר כך מהג שבעת ימי אבילות כתב הר"ן דלדברי הגאונים דיום מיתה וקבורה חייב באבילות מדאורייתא מעמא דעשב ימי המשתה בריפא הוי מפוס דבריה דין מהגים לעקור דבר מן התורה שבת ואל תעשה לפי זה אינו רואי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות וחייבו שב ואל תעשה עכ"ל. ואתא לאחריתן ודוקא

לחם משנה

כתיב ימי משתה ושמחה מה שאין כן בחיוב נס חמה על הר"ס מרוסנבורק דמנין לו להלק בין פורים לחנוכה וכ"מ משמע דאיש ליה דאחאי דכתב מהר"ם דאינו מהג אבילות הוא בפורים דוקא ולא בחנוכה וכ"ת וכן נראה מדברי הטור שלא הזכיר דין זה בכל אבל ולא בהלכות חנוכה ופורים אלא בפורים דוקא בסוף הלכות מגילה וכן משמע לשון מהר"ם בתחלתו שבבית הרא"ש ז"ל בשתיקו שכתב והוה רבינו מאיר שלא יתאבל כלל בפורים דימי משתה ושמחה כחיב משמע דהיינו בפורים דוקא אבל קשה קצת מ"ש אחר כך בחנוכה ופורים אסורים בהספד ובתעניה דמהאי טעמא משמע דאפילו בחנוכה נמי

מגדל עוז

ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהם. במסכת תענית פרק בשלשה פרקים: הנשים במועד וכו' עד אע"פ שהיא רחוקה. פרק אלו מגלחין (דף כ"ח): לא תעורר אשה על מתו לחג מעורר. פ"ק דמועד קטן (דף מ'): שבעת ימי החתנות כו' עד סוף הפרק. פרק קמא דמסכת כתובות (דף ג' ד'):

מהלקים בין אם פגע בו יום פורים לאם מת ביום פורים ורבינו לא חילק ולא מבטיל ביום דאמצע אלא אפי' פגע בו באחד מעשר אבלות אפי' דברים שבבראשונה. ורבותי לאמר מן האחרונים שכתב ולענין הלכה נקטינן דאין פורים מבטל האבלות וכמו בו אבלות נקטינן כדברי הר"ם והרא"ש ולגבוב שהסכימו הרמב"ם והר"ם והרא"ש והרא"ם דלדברי הרפב"ם רבים ניכר ובתרלי ומקולין באבלות עכ"ל. ואין זה נכון. מדלא דכתב המרדכי במ"ק בשם ר"ג כדברי רבינו וכדי מרי ובדי ניכרו ומו דהרמב"ם ז"ל מייבין אנו לנהוג בכל מומרומיו דאחריה דמר הוא שבכי בכל זה המלכות קבלוהו עליהם לרב ובדברי הפוסקים לא אמרינן הלכה כדברי המיקל הלכך הנכון להתיר כדברי רבינו:

ד הנשים במועד וכו'. שלשי ס"ל אלו מגלמין משנה בלשון רבינו:

ה בד"א בשאר העם וכו'. שם מ"ר אפא אין מועד בפני מ"מ וכ"מ מנוכה ופורים וס"מ בפניו אבל אלא בפניו לא וא"ר אפי' יום שמועה כבפניו דמי:

ו לא תעורר אשה וכו'. פ"ק דמ"ק במשנה לא יעורר על מתו ולא יספידנו קודם לרגל שלשים יום ואמר רבינו מעמו של שמואל דאמר לפי שאין המת משתכח שלשים יום לפי שהוא מעם כללי בין שיש שם שעיה לרגל וכין אין שם וכיון דטעמא משום שאין המת משתכח מן הלב כל שלשים יום אם הוא מת חדש דבלא"ה אינו שכוח מן הלב מותר לעורר עליו ומפני שדבר זה מצוי בכתים יותר כתב רבינו לא תעורר אשה אע"ג דבמתני' תנן לא יעורר אדם וכו':

ז שבעת ימי החתנות הרי הם כרגל וכו'. בש"ק דכתובות. ומ"ש אמאי המירו מן הרגל דאילו הרגל עולה למנין שלשים וימי החתנות אינם עולין ותירץ הרמב"ן ז"ל ואינו דומה לקובר. ממו ברגל שבהרגל עולה לו למנין שלשים הא"ש שהיו מותר שבעה אלא לאחר הרגל דהתם מהג מצות שלשים ברגל אבל הכא כל שבעת ימי המשתה מוחרין בניהון ובספורה הילכך לא שלקי כלל עכ"ל. וא"ש לפי מיבת רבינו דיום דאמצע מדאורייתא היכי אחי שמחה מופה ודחי ליה. מיהו הר"ן ז"ל דיים להמיים לבטל דברי אורים בשב ואל תעשה ולפ"ז אין ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות והייבו שב ואל תעשה עכ"ל. עוד ז"ל לאמרן שאין מבטלין האבילות לגמרי אלא שדומין אותו ליום אחר ולפי מיהון זה אפי' דברים של שמחה מותר להתעסק בהם: ח הכין כל צרכי הסעודה וכו'. כל זה מבואר שם. וא"ה כיון שהדבר אלו אם יכול לאבור הכבר לאה בהזכירו נתינת מים ע"ג בשר. ובבר הקשו כן בגמ' אלא דרב חסדא היכי מעבחה לה אמר רב אסי כגון שאם כגון מתא אבילות ומיילא דקאמר מהג שבעת ימי המשתה והאר כך מהג שבעת ימי אבילות כתב הר"ן דלדברי הגאונים דיום מיתה וקבורה חייב באבילות ומיילא דקאמר מהג שבעת ימי המשתה בריפא הוי מפוס דבריה דין מהגים לעקור דבר מן התורה שבת ואל תעשה לפי זה אינו ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות והייבו שב ואל תעשה עכ"ל. ואתא לאחריתן ודוקא

הגהות מיימוניות

שבתב דעל מתו קורע ביום הקבורה במועד ולא ביום שמועה ודלא בראבי"ה שבתב אפילו ביום הקבורה לא יקרע במועד האריכתי יותר בספ"ו מהל' יו"ט ע"ב: [ג] וכן מ"ה וכ"ב רבינו גרשון מ"ה בתשובה שלא מנו חכמים ימים שאין אבלות נוהג בהן אלא שבת ורגלים ור"ה ויום הכפורים אבל ר"ח וחנוכה ופורים לא תנן ואע"ג דבפורים כתיב יום משתה ושמחה הא תני רב יוסף שמחה שאסור בהספד ותו לא מידי וכן ר"ח וחנוכה

עכ"ל וכן בעל הרוקח ע"כ: [ד] כתב רא"ם מעוט אנשים שנים ומעוט נשים שתים כדפרישית בהלכות אישות מ"ו:

בד"א בשמת אביו וכו'. גם זה מבואר שם עלה דבריהם ודוקא אביו של חתן ואמה של כלה דליכא דעדיף להו אבל דיפלא לא:

פי"ב א ההספד כבוד המת הוא וכו'. פ' נגמר דדין מיבעיא להו בספדא יקרא דמיי הוי לו יקרא דבבני למאי נפקא מינה דאמר לא בספדוהו מ"ל לאמוקי מיורשים ומקיל ונדי בה טובא ומכיק יקרא דבכבי הוא מ"מ: אבל אם לא עשה אלא יקרא וכו'. גם זה בעיא שם ואע"ג דלא נפשטה כיון דקבורה מצוה מה"ת דא"ר יוחנן משום בשנ"י רמז לקבורה מה"ת מנין ת"ל כי קבור תקברנו והא דלא פשיט אלמודא מספלי קרא משום דדיכא למימר דקרא אייריי בסתם בנ"מ אבל בתומר אל תקברוהו להוא גברא מסתקא לן וכיון דהוי ספיקא בפיטורא דאורייתא אזלינן לחומרא וקבריה ליה ומו דמלמודא מהדר למפשם דמשום דזיונא הוא ואע"ג דדחיק לא סתכיא אדיחויי כיון דעיקר קבורה מה"ת:

ב כל המתעצל בספדו של חכם וכו'. בתוס' שבת פ' ר"פ: וכל המוריד דמעות על מדם כאב הקב"ה סופרן ומניחן בכיס גניזו שנאמר נודי ספרתה שמה דמעתי בנאדך הלא בספרתך:

ג אין מניחין ס"ת וכו'. פרק מגלחין כי מה נפשיה דרב הונא סבור לאוחובי ס"ת אטוריה ס"ל רב מסדא תלמא דבהייה לא ס"ל הנחת ניקוס ניעביד ליה. וכל מה שכתב רבינו למדנו מהך עובדא כדאיתא התם:

ד אין פותחין וכו'. פרק המוכר פירות בלשון רבינו ואיתא נמי בתכל דבמי אבל

כדי שלא ישמש מטתו. ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום. היו במקום שאפשר למכור הבשר אף על פי שנתן עליו מים מוכר ונוהג אבילות תחלה. היו במקום שאי אפשר למכור הבשר אע"פ שלא נתן עליו מים נוהג שבעת ימי המשתה תחלה. במה דברים אמורים כשמת אביו של חתן [ה] או אמה של כלה. שאם יפסידו סעודה זו אין להם מי שיטרח להם. אבל אם מת אביה של כלה או אמו של חתן או שאר [ו] קרוביהם נוהגין שבעת ימי האבל תחילה ואחר כך תבנם לחופה וינהגו שבעת ימי המשתה:

פרק שנים עשר

א ההספד כבוד המת הוא. לפיכך כופין את היורשין ליתן שכר מקוננים והמקוננות וסופדין אותו. ואם צוה שלא יספדוהו אין סופדין אותו. אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו. שהקבורה [ז] מצוה שנאמר כי קבור תקברנו: **ב** כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים. וכל המתעצל בהספד אדם בשר ראוי ליקבר בחייו. וכל המוריד דמעות על אדם כשר חדי שברו שמור על כך אצל הקב"ה: **ג** [1]אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם. ואין משגין אותו ממטה למטה. ואין מוציאין מטתו אלא דרך פתחים. לא שישלשלוה דרך גגות. ובשאר העם מותר לעשות: **ד** [2]אין פותחין משבעה מעמדות למת. ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה. ואין עושין אלא בקרובים. ואין עושין אלא ביום ראשון ובבית הקברות ובמקום שנהגו. כיצד עושין במקום שנהגו. מעמידין שאר הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל. ואומרין לפניהם דברי קינות וכיוצא בהן. ואחר כך אומר שבו יקרים שבו. ואומר לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין ואחר כך עמדו יקרים עמודו. ואומר כשהן עומדין וחוזר ואומר כך עד

א טור יו"ד סי' שמ סע"ג עפין דלכנן ב: ב טור שם סי' שכ: ג טור שם סי' שמו:

לחם משנה

פי"ב א שהקבורה מצוה שנאמר כי קבור תקברנו וכו'. קשה דכיון דקשה רבינו דסבר דאין שומעין לו הוי משום דהוי בעיא דלא פיסקינא ושקל פיטורא לתומרא כדכתב הכסף"ן הם כן לא היה לו לתלות הטעם משום דהקבורה מצוה אלא משום דהקבורה מצוה בזיונא דזהו סלד מהבעיא שעשה הבעיין לומר דאין שומעין לו וכן הסור סימן שמ"ח כתב טעם זה וז"ל אין שומעין לו דבזיונא דבולהו מיי הוא וכו' ומה קשיא לשמוט בעיין מהא דאמריגן בפרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח.) אמר רב תמנא האומר אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל שימו שיעשיר אם בנו ויטול עליו על הלבור ע"כ משמע דאין שומעין לו. מיהו אין זו קושיא דהתם הוא משום דבעי קבורה אלא אלא דאם יקברוהו מנכסיו ולכך אין שומעין לו אבל לעולם דאי אמר דלא בעי קבורה דילמא דשומעין לו דשמעת משום כפרה ולא משום בזיונא והא אמר דלא בעי כפרה אבל קושיא הראשונה קשיא. וי"ל דרבינו סובר דלא בעי הבעיין אלא משום דסובר דאין קבורה מן התורה וכאיכא דאמרי דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי דמז' לקבורה מן התורה כו' אבל לזיונא קמא דר' יוחנן דאיש ליה דקרא דקבור תקברנו מריבוי דכתיב אפילו אחר מהיב והאיל מהו לאו כל המעשה ליכא בעיא דכיון דהיא מצוה מן התורה לקבור מהו לאו כל המעשה לומר אלא יקברוהו וכיון דרבינו פסק בפרק ס"ו מהל' סנהדרין כלזיונא קמא דר' יוחנן דהמלין מהו שובר

הגהות מיימוניות

[ה] תיבה לר"י מאי טעמא אמרינן אבל איסבא לו: הא ספתמא איירי דלית ליה בנים כיון דצריך לטרוח בסעודתו הוא בעצמו א"כ איירי בבהור אלא נשא וא"כ היה לו להיות מוחר לאלחר כדלעיל פ"ו אחרי שלא קיים פריה ורביה ופר"ת דלאלחר דהתם לאו דוקא אלא לאחר שבעה תוך שלשים והשתא אתי שפיר והא דמייתי עלה מעשה ביוסף הכהן שמתת אשתו ואמר לאחותה בבית תקברות לכי ופרגמי בני אחותך לא זו היא הכניסה אלא שדוכין בעלמא ולא בנסה עד לאחר שבעה וכתב מורי שא"ל ה"ר שמואל בשם ריצב"א דלאלחר דוקא וההיא דרבא חיינו תחיא דדוחים פרק שבול יום דמעשה דיוסף הכהן שמתה אשתו בע"פ ומטאוהו בעל כרחו דהתם היה מוחר לכנוס בו ביום רקי"ל שעה אחת לפני הרגל כמלה היסנו גזירת שבעה וא"כ הוה ליה כלאחר שבעה ועיין לעיל פ"ו: [ו] כתב בה"ג ה"מ לאביו. ולאמו אבל לשאר מתי מצוה כגון אחיו ואחותו מכניסין אותו לחדר ואת התתן ואת הכלה לחופה. ובועל בעילת מצוה ופורש ואחר כך נוהג שבעה ימי אבל ושוב נוהג שבעה ימי המשתה וחושב מימי אבלות למישלם שלשים ואותן שבעה ימים חוא ישן בין האנשים וכו' ואין נראה לראבי"ה דאם מוחר לבעול בעילת מצוה א"כ הוי רגל לגביה ונוהג שבעה ימי אבלות ותו היא גופיה מכ"ל דמכניסין את המת לחדר כו' וקאמר אבל איסבא לא וא"כ יקברוהו לאלחר וכיון דקברין אותו לאלחר אז אסור לעשות נישואין עד שבעה או שלשים כדלעיל פרק ו' מדברי מורי רבינו זצ"ל ע"כ: [ז] ואשה אינה

מגדל עוז

פי"ב ההספד כבוד המת כו' עד שנאמר קבור תקברנו. בסנהדרין פרק נגמר דדין (דף מ"ז מ"ז): כל המתעצל בספדו וכו' עד לאוי לקברו בחייו. במסכת שבת פרק ר' אליעזר (דף ק"ה) וכביאתו ר"י אלפס פרק אלו מגלחין: וכל המוריד דמעות עד מוחר לעשות. פרק אלו מגלחין: אין פותחין מתעשה מעמדות כו' עד שבע מעמדות. כ"כ פרק המוכר פירות (דף ק'):

בדרך

הלכות אבילות

שמב מי שהכין צרכי חופתו ומת לו מת שחייב עליו אבילות. ובו סעיף אחד:

א (א) מי (ה) שהכין כל צרכי חופתו **א** שאפה פתו וטבח טבחו ומזג יינו ומת אביו של חתן [א] והוא במקום שאינו מצוי למכור ואם תדחה החופה יפסיד מה שהכין או שמתה (ב) אמה של כלה [ב] ג ואיכא חמרוקי נשים וקישוטין שאינן מתקיימים [ג] (מאחר שאין לסם מי שימלית בעבורם בפעם אחרת) (כך משמע בגמרא) (א) **ב** י מכניסין (ב) את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה (ג) ובועל בעילת מצוה **ג** ופורש, וכיון שחלה עליו החופה

שמב **א** (א) מכניסין את המת. מעשה אירע בבחלוה שביסת בגיל שבת ומדיין לא נבעלה וביום השבת מתה אמה של הכלה [illegible] כדת מה לעשות בהבילות דידה כי קלת לומדים רבו לדמות [illegible] זה לכלן ואחי אמרתי שטעו דע"כ לא אחירו כאן לבעול בעילת מצוה [illegible] מצוה פסידא דמעולה שבביו [illegible] ויעמדו להגלאה מדשה אם ידמו [illegible] אחיה המופה עד אחר הבילות וכמו [illegible] הרא"ש פ"ק דכתובות דלא אחירו [illegible] ובאיה לאונן אלא מצוה פסידא [illegible] אמר מכניסין כו' כדי שלא יהול [illegible] הבילות עליו עד שיסתום הגולל [illegible] אבל כאן שבבר נעשית המופה רק [illegible] נבעלה עדיין בודאי אם ידמו [illegible] הבעילה אין כאן פסידא דמעולה [illegible] אמר דאם סוף שבבי אלא לא יעשו [illegible] עדה שנית ע"כ אסור לבעול דסא [illegible] המעה המת אסו' גם קודם הקבור' [illegible] שבחב הטור ושלמן ערוך בסי' [illegible] אדם לזה ורחיה עוד מדברי הטור [illegible] סוף סימן שפ"ג שבחב אם מת [illegible] מה אמר המופה שאסור אפי' ביומא אם לא בעל. אך כ"ל לענין [illegible] הבילות דלא זאת שהתחיל מיד ביום ז' ואמנה יום ז' ואם"כ תיבעל [illegible] לומר *) כיון שאלה עליה המופה ס"ל כרגל וממילא לא התחיל [illegible] הבילות עד שילבו ז' ימי המופה כמו מת לו מת ברגל זה אינו דז' [illegible] המשתה הקיבו רבנן לשמת תתן ולא ניחא לה בהאי הקנאתא [illegible] מנהג אחלה ז' ימי המשתה וסיא אסורה לבעלה אלעולך לשמתין [illegible] ימי הבילות ואיתאמר י"ד יום ואפי' בממון אלינו בכמה דוכתי שיבול לומר לא ניחא לי בהאי הקנאתא כדאיתא ריש ב"ק ובפרק הכותב לענין [illegible] ניזונות ואינו עושה כ"ם כה"ג במידי דקיום מצוה שיש להקדיים כל מה שאפשר ועוד דאיש מפרק שלוה סקן (דף קמ"ח) דבעינן תשלח יחידה [illegible] לא ידמה ש"מ דמעשה שיהי' אומר דדחי אם עשה דבעבה מעולה ודמי עשה דבעבה מעולה אחי לאחיר אחמיים שמעה קמ"ל אחלה [illegible] ובקבון דהיינו ז' ימי המשתה. על כן פסקתי אחמיל לאמרו אחר תיבעל בעילת מצוה כללא"ד נכון וברור: אחר [illegible] דלעיל ראיתי בספר הדרישה בזה הסי' בשם שבחב הטור וכיון שאלה עליו המופה ס"ל לדיליה כרגל כתב וז"ל לפי מה שבחבתי לקמן [illegible] הקם"ל ובבאתי ראיה מגמרא ופוסקים דמה שמבכין ראם כלה בשמחת מיקרי מופה *) כ"ל ג"כ לסמוך על זה דאם תלילה אירע הבילות [illegible] לו לכלה אחר שביסו ראם כלה דאין צריכין לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוראין שבעת ימי הבילות עד אחר שבעת [illegible] המשתה כדין אי מת אביו של אחן כאן ואפשר לאלק דדוקא ביומיסה דהיו מקדשין בשעת קידושין מ"מ מתחלה המופה בשמחת דעיין [illegible] אחר שמתרסה כבר מעשה"ב בזמנינו מיסו גלאה דגם בימי המרדכי לא היו מקדשין רק כמו בזמנינו ואפי' כבי קרי מופה מעשה ביסוי [illegible] כ"ל תמוסין לי דבריי הרב עובדא הדא במלי שמשבב ביסוי הסיומא לחופה דאם אחב רמ"א בחבן עוד בלומבות כו' זה המופה המובא [illegible] ובריבב פעמים אם רואים שמשלקין בדוביים הבחן אחר ביסוי הסיומא ואם אין [illegible] ביסוי במקום דליבא פסידא דהיינו שהוא אבל אבל אבל אין אם עדיין אוש מיוב עליו ליעשאה מתחת ביסוי הסיומא וסילר באחר לקבל אבבר אל עליו רגל מעשה [illegible] אפי' קודם המופה אחיה לעשות המופה ואפי' לבעול בעילת מצוה כל זמן שלא נקבר המת. וכו' מן דין קבה עובא ממה שבחב הרא"ש פרק [illegible] דכתובות שמחילה שמחיק הבבי הרי"ף שבחב דליבא פסידא דאיה אוסר שבעת ימי המשתה בריאה וכ' הרא"ש שמלשון זה [illegible] ואחר"כ שבעת ימי משתה דאין ואת הבחן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ובובר אם מחו ואוסר שבעת ימי [illegible] הבילות ואחר"כ שבעת ימי משתה דאין מיבוק בין אחיבה פסידא לו ליבא פסידא אלא לענין הנאת שבעת ימי הבילות בריאה אבל בשאיר בועל [illegible] בעילת מצוה תחילה ולא מסתבר כלל דמה חועלת יש במסירות החופה ויבוא המת ויפסיקו הבילות בין החופה ובין שבעת ימי המשתה ולא אחיבו [illegible] ובאיה לאונן אלא בחבין של אחן. לו אמה של כלה וגם אחיבה פסידא לו אחיבו חופה לאונן ולהקדיים ימי המשתה כלל ושיקר והוא דבר פשוט [illegible] הבילות אחר הקבורה עד אחר ימי המשתה אבל לא אסור לו להתעסק בדברים של שמחה כל אחר יום של מיתה וקבורה לאחר דאחרון [illegible] לסמוך על מאן דאמר אין שום הבילות דאורייתא כדאיתא בסימן של"ח דסא לא הבריע כאבל דסא בבי"ע [illegible] אבל אם לא בעבר ואל תעשה הבילות אבל אסור לו להתעסק בדברים של שמחה כל אחר יום של מיתה וקבורה לאחר [illegible] אחר ימי המשתה אלא אם כן אחר שבעת ימי המשתה אבל לא אחר ימי המשתה אבל אם כלה יש לדמות עניית המופה [illegible] אחר שבעת ימי הבילות ואע"פ שבבר ביסוי כללה בסיומא ויהיו בזה הקדמת בעילת מצוה שבעת ימים וכפי שבחבתי לעמלה כן נראה [illegible] אחר שבעת ימי הבילות. אבל אם אמר לחדר. דבל זמן שלא נקבר הוה אונן ואחיבו ביסוי הסיומא לאונן בזה מחמת פסידא דאחיבו ליה ואין לו אב לבבין אחר [illegible] אחר שנקבר המת מתחיל הבילות ולא אחיבו לו כאן איסור הבילות אלא דהו אם הבילות אחר ימי המשתה ובכל מחמת פסידא: (ג) ובועל [illegible] בעילת מצוה ופורש. אע"ג דבבל בעילת מצוה פורש בזמן הזה מכל מקום כאן מיירי בזמן הראשון שלא היו פורשין אחר בעילת מצוה אע"פ [illegible] בהבילות צריך לפרוש גם מה שבחב הטור לדעת הרא"ש שמותר במיבוק וביטוק מיירי ג"כ מזמן הראשון ובזה ניחא אמי מה שיש להקשות [illegible] ש"מ שצריך הכהן שמיירה אחר שבעת בעילת מצוה ולא אמרו בגמרא דדוקא ביאיסור שהוא הבילות אחמירו עליו כאן. שצריך שמירה אע"פ [illegible] בעל דלא יעשה לבקל עוד כיון שבקיבו בו רבנן לענין היאר הטמים בזמן אחר אבל ביש איסור הבילות אם בעל אבר שבודאי לא [illegible]

עד שיעבור הבילות ואע"ג דאונן אמי אסור בהבילות ריש ב"ק ובפרק הכותב לענין [illegible] אמ"ל מ"מ שבח הקיבו והחיבו הטמים לאונן ולא לאבל ומשום קיבותא [illegible] דקמי' הטמים הגולל לא אתי לאלוחי באבילו' דעיקר ז' דלעולם ימי הבילות [illegible] מהטמים הגולל ואילך אמורים הם מני שמתו מוטל לפניו ומקילתא [illegible] לאמירתא לא גמירי אינשי כ"כ הרמב"ן בשמ"ם ריש דף כ"ד: ג ופורש.

ואסור

[illegible] ביאור הגר"א

שמב [א] והוא במקום כו'. גמרא שם: [ב] ואיכא כו'. כמו באביו ש"ח ורש"ש שם ד"ה אביו של כו': [ג] מאחר כו'. גם' שם:

באר היטב

שמב (ה) שהכין. כתב הב"ח אבל אם לא הכין הכל כגון שאפה פתו וטבח [illegible] ומזג ולא מזג יינו לא איכא דאשתה בע"ב צריך להמתין [illegible] המופה ויכין פעם אחרת גם הפת והבשר והש"ך כתב שלפי דברי מוהרמ"ן [illegible] אחרת מדם מוף בלל ק"מ מ"ש בזה] ושי' בתשו' שבו"י מ"ב סי' כ"מ כתב תולה טעה לעשות בשולין בשבת ולזה שהיה [illegible] ר"ל אחר אמת לגויה כיון שבאות הגל דידה ואמ"ב דבבבל עמו. הולכין לגזרת הבית אחר [illegible] ר"ל אם אלן אחר מעת אחיה כאבלות הוי לבאבלות ואמורה בהגל ובבר קיל דמוכחה בשבת ר"מ ותב כיון דאיכא עוב שיעשו לה בשולין בזמני ניחא לה [illegible]

פתחי תשובה

שמב (א) מי שהכין. עיין בשלטי יבב"ן ר"ב בשופר מתם מבוכות בעניין זה: (ב) אמה של כלה. ואפילו אם לו ג"כ אמו לו אחר קרובים שבאמרו מי שיכין לו מ"מ מבכיסים לחופה מקום פסידא דידה ואמה הכין לוקבה בשם אחיו. תפלת ע"ב [illegible] בחר ביעבר כוף קמ"ג. שבחב בשם הבה"ל דלזמן הזה אפילו בחתו אבל לו אחר שיש קרובים [illegible] ש"ב כו' ושי' בחבו' אחה קופר כי' אמ"ח שבחב. דבכי ביאור עלמת לפידא ע"ב. ושי' [illegible] אחר אמת לגויה כיון שבאות הגל דידה ואמ"ב דבבבל עמו. הולכין לגזרת הבית אחר [illegible] ר"ל אם אלן אחר מעת אחיה כאבלות הוי לבאבלות ואמורה בהגל ובבר קיל דמוכחה בשבת ר"מ ותב כיון דאיכא עוב שיעשו לה בשולין בזמני ניחא לה [illegible]

א בגרייתא כתובות דף ג' ע"ב: ב בה"ל שם: ג. שבריתא [illegible] ופי' בקל"ו שלא יקבלוהו דאל"כ תלה עליו אבילות מיד בפתיחו' הגולל ואזל לא יוכל לבעוט

נקודות הכסף

(סימן שמ"ב בס"ו ס"ק א') בתיין הכהב בהלות וכל בלוחיו מפוקפקות ויש לדמות ובפרי מ"ש ויותר מזה קשה מ"ש הר"ן פ"ק דכתובות דאע"פ כו' דלא קשיא מידי דאתן קי"ל דבבבן והלקמן סימן שנ"ש סי"ב בהג"ם. לבאבל מה שעבת בתוס' עבת שביאים אלו מבוחיים בהרבינו יהודה בשלם קוש בתיב ב"ב מ"ש ר"ל ואם כגם בבבר ולא בעל עדיין ומת ר"ל באותו יום אחר הבשואין שבבבו בבר מת אחר מקרובי. אחתן לא אבין ר"מ שבאתו אחר שיבעל אחר הבשואין בבבר לא אבלות קודם הבשואין בן אמיה בבל מוכן ולא אבלות. אלי שמתה לחיבו ז' ימי המשתה עד שיבעל ולפיבך בועל קודם שיתולו עליו ז' ימי המשתה אבל כאן שבבר בזה בבר אלא שמתה עליו בועל אלא בעולה ולפיבך אין בועל עד שיבבו ז' ימי המשתה ז' ימי אבלות ב"ב אב"ל גיולות ובר' דוד אבן אחתוב אבל. הרא"ש בתב ובוקיב בזה אלבה לבעשה שיבעול אבלות אחלה אלא אלה עליו אחתה עד שיבעל אחתה שלוש אבין אל אחת אחר קרובים ע"ב לשון בבבו ובוחה ובוקיב ע"ב לבבבו ובוד בתב בבמה ובוקיב ובוד בתב בבבו ובוחה אם בבאבין ואחו שאין ראוין לעבות בוסב אבלות אחלה ואחלו בבבה דאבבה אחלה בבבו אבלות בבבו בבבו בבבו

פנינים

הרב יעקב הפטלר
ירושלים

זכרונות...

למען השבת לכו וגלכה

מלפני כארבעים שנה היה יהודי אחד בשם קסלר שהיה גר סמוך להישיבה שהיה תמיד מתלהב מאד מענין קדושת השבת, ועלה בדעתו לעשות תהלוכה (parade) באמצע השבוע לעורר את הציבור על קדושת השבת ולעודדם לסגור חנויותיהם בשבת, ולשם כך אסף כששת אלפים ילדים שילכו ברגל אורך כשלש ק"מ אלף וחמש שורות של ארבעה ילדים, ולפניהם ילכו רבנים וראשי ישיבות במכוניות, וכשהגיע הג"ר משה זצ"ל להשתתף בתהלוכה, התחיל לילך ברגליו. באו ואמרו לו שהרבנים וראשי הישיבות אינם הולכים ברגל כי אם במכוניות ורק הילדים הולכים ברגל. ענה הג"ר משה זצ"ל, "וואסו די קינדער וועלן גיין צו פוס אונד איך וועט זיצן אין א קארץ! אויב זיי גייען צו פוס, גיי איך צו פוסו" (אם הילדים הולכים רגלי גם אני אלך עמהם.) וכיון שהתחיל הג"ר משה לילך ברגליו הלכו עמו כל הרבנים וראשי הישיבות גם הם ברגל.

כל זמן שיש צורך למקום אין להעביר ישיבה משם

כשהתחילו אנשים ממדינת סין לעבור לגור בשכונת Lower East Side שבניו יורק אשר שם היתה ישיבתו של מו"ר זצ"ל מתיבתא תפארת ירושלים ולאט לאט קנו שם בנין אחר בנין, עד שכמעט שלטו על כל האיזור, ובקשו מקורביהם ממו"ר זצ"ל להעביר את הישיבה לשכונה אחרת שיש שם יהודים רבים אחרי שבשכונה זו מתמעט והולך מספר היהודים הגרים בה. מו"ר זצ"ל לא הרשה למכור הבנין בשום אופן, והוסיף ואמר דכל זמן שיש עדיין מתושבי השכונה שצריכים ישיבה עבור בניהם אין למכור הבנין ולהעביר הישיבה למקום אחר. ומעניין לדעת שכהיום - לאחר יותר מארבעים שנה מאז - חוזרת הך שכונה להיות עוד פעם שכונה של יהודים עם מוסדות התורה.

שיתמכו תורה - לא רק לתורה דילי

כל שנה עושים מתיבתא תפארת ירושלים מסיבה לטובת הישיבה. וכל פעם שמו"ר זצ"ל דרש בה, רק ביקש מהבעלי בתים שיתמכו בתורה, ואף פעם לא ביקש מהם תמיכה עבור ישיבתו דוקא, רק תמיכה ללומדי תורה. לא היה יכול להוציא מפיו שישיבתו היא חשובה יותר מישיבה אחרת העיקר הוא מה שתומכים את התורה ולומדיה.

אל תשמח ישראל אל גיל כעמים

פעם אחת בקשו ממו"ר זצ"ל לבחון כתה של ילדים בני עשר שנים במתיבתא תפארת ירושלים שגמרו פרק שנים אוחזין. כשנכנס שאל השאלה הראשונה: מה אתם עושים כל יום כשאתם חוזרים הביתה לאחר יום שלם של לימוד? נתן ילד אחד וענה "מיר שפילען באלז" (משחקים בכדור). הג"ר משה זצ"ל

כעס מאד בזה ואמר "זייער גוט. איהר דארפט שפילן באל, אבער ווי א איד שפילט באל און נישט ווי א גוי שפילט באל. נישט ווי ווילדער חיות, און נישט צו שרייען! איהר דארפט אויך שפילן באל, אבער ווי א איד שפילט באל!!" (טוב מאד, אתם צריכים לשחק בכדור, אבל כשאתם משחקים יש לשחק בדרך ילדי הורים ולא כחיות רעות שבשוק עם צעקות!)

לא הבנתי מה זה שכחה

דיברנו פעם על עניני לקט שכחה ופאה, ואמר "משך שנים רבות לא הבנתי מה זה "שכחה", פשוט לא הבנתי איך שייך לשכוח משהו, עד שהתחלתי לאסוף כספים לטובת הישיבה שהרי אז תו לא היה כל ריכוז מחשבותי בתורה, אז התחלתי להבין מה זה שכחה".

פעם אחת כעס

רק פעם אחת ראיתי שכעס על מי שהוא, וזה היה כשדיבר עם ראש ישיבה מסויים בטלפון, וכשגמר השיחה עמו אמר לי "וואס, ווייל ער איז א ראש ישיבה מיינט ער אז ער קען טאהן וואס ער ווילז" (בגלל שהוא ראש ישיבה חושב שיכול לעשות כרצונו?)

ביהכ"נ של קונסרבטיבים

בעת למדי בבית מדרשו של מו"ר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל "מתיבתא תפארת ירושלים", נפטרה אמי ע"ה, ובשעת הלוי' קיבל אבי ז"ל התקפת לב ר"ל, והוצרכתי לישאר בבית חולים בלאנג איילאנד עד סוף השבעה. ולכן ישבנו שבעת ימי אבילות בבית החולים כדי להיות יחד עם אבי ז"ל. אמנם שם לא היה מנין, והיו שם בעיר שני בתי כנסיות, אחד בית הכנסת חרדי - Young Israel of New Hyde Park אשר בשעתו לא היה להם מנין בימות החול כי אם בשבתות, והשני היה להבדיל בית הכנסת קאנסרבטיבי שהיה להם מנין אף בימות החול, ובימות החול לא התפללו בבית הכנסת הגדול שלהם כי אם בחדר קטן מן הצד בלי נשים. ובימות החול היו מן המנין אנשים מבית הכנסת החרדי אשר משום שלא היה להם מנין בבית הכנסת שלהם הלכו להתפלל עם הקאנסרבטיבים. מתחילה בקשתי מאחד שישתדל לסדר מנין בימות החול בבית הכנסת החרדי, אמנם כאשר נודע לי בשעה חמש לפנות בוקר שלא עלה בידו לסדר את זה התקשרתי בטלפון מיד למו"ר זצ"ל לשאול האם אני יכול לילך לבית הכנסת הקאנסרבטיבי כדי לומר קדיש על אמי ע"ה, לכל הפחות בימות החול כשאינם מתפללים בבית הכנסת הגדול שלהם כי אם בחדר קטן מן הצד. ועוד הרי רוב המנין הוא מאנשים חרדים. ומיד כשהתחיל הטלפון לצלצל הרים מו"ר זצ"ל וענה (דהרי כבר התחיל סדר היום שלו, והוא יושב ולומד) וענה לי ברורות שאסור ליכנס שם כלל אפילו בכה"ג.

מת אביו של חתן

חמי הר"ר אליעזר ליפא גארטענברג ז"ל היה בעלים של Pioneer Country Club שהיה בית מלון חרדי באמריקה, והאויפרוף שלי היה אמור להתקיים שם בבית מלון, וכן החתונה למחרת ביום א'. ולכבודה של השמחה התאספו בבית מלון

לש"ק כמאתיים וחמישים איש ובתוכם מו"ר הג"ר משה זצ"ל והג"ר אליעזר סילבר זצ"ל ועוד רבנים וחשובים. באופן פתאומי באמצע ש"ק נפטר אבי ז"ל והשאלה בפינו האם יכולים לערוך החתונה ביום א' כשהחתן הוא אונן, או צריך לדחותה ועד מתי יש לדחותה. חמי ז"ל טען דלכאורה אין כאן היתר של הפסד ממון מצד המאכלים שהכינו לחתונה שהרי יכולים להחזירם למקפיא עד שתתקיים החתונה, וכן מצד שכירות האולם אין הפסד אם לא יערכו החתונה עכשיו שהרי הוא הבעלים של בית המלון כולה.

וכשהצענו את השאלה להג"ר משה זצ"ל, אמר לנו לערוך את החתונה ביום א' ולדחות את הלויה ליום ב', וטעמו ונימוקו עמו שההיתר של הפסד ממון שיש לערוך חתונה לחתן אף בימי אבלו אינו מוגבל דוקא להפסד של הוצאות הכרוכות עם ההכנות של החתונה, אלא אף הפסדים שיהיו להחתן והכלה ע"י שידחו את החתונה עד לאחר שבעת ימי האבילות, שהרי כשיעשו את החתונה במועד אחר לא ישתתפו כל כך הרבה אנשים ועל ידי זה תתמעט שמחתם וכן המתנות, גם הפסדים כאלו נכללים בהיתר לערוך חתונה בימי אבילות, ולכן הורה לנו לערוך החתונה בזמנה. והוסיף שראוי שברכת המזון של החתונה תהיה לפני השקיעה, ולדחות את הלויה עד למחרת ביום ב'.

ולא עוד אלא הג"ר משה זצ"ל הכריז בבית הכנסת שבבית המלון ואסר על כל אחד ואחד מלגלות לאף אחד שנפטר לעולמו אביו של החתן, שהרי אם אנשים מבחוץ ידעו שנפטר אביו של החתן בבית המלון, לא יבואו להשתתף בחתונה, שהרי לא ירצו לבוא לחתונה שיש שם מת, ואז הרי תתמעט שמחת חתן וכלה עוד יותר. ומי בעמך ישראל ששלטו בעצמם מלגלות סיפור מעניין כזה, שנפטר אביו של החתן באויפרוף ורוחים הלויה עד לאחר החתונה. עד כדי כך שזכרוני שלאחר החופה שאלו אותי כמה וכמה אנשים איפה אביך?

מי שדורש ברבים ראוי לכבדו

במשך השנים שנהלתי את בית המלון זכינו שהג"ר משה זצ"ל התארח אצלינו כמה פעמים. בין מנחה למעריב היה כל פעם דרשה ע"י אחד מהמתפללים. פעם אחת ביקשו מבעל הבית אחד שהיה סוחר וגם תלמיד חכם לדרוש, ולאחר מנחה עמד ממקומו מצד מערב של בית הכנסת והלך לארון הקודש לדרוש. האיש היחידי שעמד לכבוד האי דרשך כשעבר בדרך לארון הקודש היה הג"ר משה זצ"ל. אם הוא דורש בתורה ברבים, ראוי לקום לכבודו.

מראית העין לבן ארץ ישראל ביום שני

כל השטח של המלון היה מוקף מחיצות עם שער ראשי שהיה סגור לחלוטין בשבתות וימים טובים. בפסח שנת התשכ"ז היה בין האורחים השגריר (Ambassador) של ארץ ישראל להאו"ם (U.N.). ביום טוב שני קיבל ההוא הודעה שהוא צריך לילך להשתתף באסיפה דחופה, והיה צריך לצאת מהשער הראשי עם המכונית שלו ביום טוב שני. וכששאלתי הג"ר משה זצ"ל - ששהה אף הוא אז בהמלון - כדת מה לעשות, אמר לי שאתן לו לצאת, אלא שאני צריך

להכריז ולהודיע לכל שההוא הולך משום שבשבילו - שהוא בן ארץ ישראל - אינו יום טוב היום והוא צריך להשתתף באסיפה דחופה.

חילול שבת מול חילול ה'

פעם אחרת הגיע בליל ש"ק יהודי למלון עם המכונית שלו ועמד ליד השער הראשי וביקש ליכנס ולהשאר שם עד לאחר השבת. ולא ידעתי מה לעשות אם לפתוח השער או לא, שהרי אם אפתח השער הרי יאמרו כל האורחים דכל זה שאנו סוגרים את השער לחלוטין בשבתות "למען קדושת השבת" הוא רק כל זמן שאין לנו הפסד ממון מזה, אבל כשיש לנו הפסד ממון כשיש חשש שהאורח ילך למקום אחר מיד פותחים השער. ומאידך אם לא אפתח השער הלא יש חשש שההוא ימשיך את נסיעתו בעיצומו של שבת עד שימצא מקום אחר ללון. וכשפגשתי לאחר זמן את הג"ר משה זצ"ל, שאלתי מה הייתי צריך לעשות, אמר לי שאינו ברור לו אבל דעתו נוטה שלא לפתוח השער אף על פי שאפשר שמשום זה ימשיך ההוא בנסיעתו.

הכרת הטוב על כל פרט ומכל אדם

אגודת ישראל באמריקה ערכו במשך כמה שנים את הוועידה השנתית (קאנווענטשין) שלהם במלון שלנו. זכרוני שפעם אחת העסקנים של האגודה הודיעו לכל הרבנים שהשתתפו בוועידה שאינם צריכים לשלם למלון משום שארגון האגודה משלמת להם. וכארבעים רבנים יצאו מהמלון ושלשה מהם באו למשרד לשלם. הג"ר אהרן קוטלר, הג"ר משה, והג"ר יעקב יצחק רודרמן זצ"ל. כולם באו למשרד - כל אחד בנפרד - ובקשו לשלם. וכששמעו שהאגודה כבר סידרו את זה, שאלו האם גם שלמו האגודה את דמי השירות (tips) לכל העובדים. וכששמעו הג"ר אהרן קוטלר והג"ר יעקב יצחק רודרמן שאף אלה כבר נתנום הלכו לדרכם. הג"ר משה אף בזה עדיין לא היה מרוצה, ולא יצא מהמלון עד שהסתובב שם והודה אישית לכל אחד ואחד מן העובדים שטיפל בו או עזר לו באיזה שהוא ענין במשך הימים ששהה שם.

אין חכם כבעל הנסיון

ראיתי שרעתו דבעניני הלכה יותר קל ללמוד איך להתנהג ואיך לעשות מאיש שכבר עמל וטרח בענין זה וברר לעצמו מהלך האיך לעשות, מלשמוע לפסקי הלכות מרבנים, שהרי כמה פעמים בעניני כשרות ועירובין וכדומה שלח הג"ר משה זצ"ל אלו שבאו לשאול ממנו האיך להתנהג בענינים כאלו אל בתי מלון וכדו', ואמר להם שיבואו אצלנו (לבית המלון) ויעשו כמו שאנו עושים, שהרי אנחנו בבית מלון כבר שאלנו ממנו שאילות אלו וסדרנו לפי פסקיו את כל הענינים על צד היותר טוב.

"מה זה משנה מי מתקשר עם מי"

פעם אחת בערב ראש השנה הייתי עסוק מאד בקבלת האורחים בבית המלון ולכן אמרתי למזכירות שאיני יכול לדבר על הטלפון יהיה מי שיהיה. והן שמעו בקולי ובמשך כל היום לא העבירו לי שום שיחה בטלפון. ובערך שעה לפני הדלקת הנרות באה אלי אחת מן המזכירות ואמרה לי שיש לי טלפון. אמרתי

רבי יהודה אומר לא הוצרכו · בירושלמי פוסק הלכה כרבי אמוסף בימים (שבעה) ורחיתי כשהייתי קטן רבינו יאחז זקני שלא היה יושב במקומו עד שבוע רבינו ולא ידעתי טעמו אמר היה סובר כר' יהודה ח"ל יסבור כמותו בשמיה שלאינו יולא מפתח ביתו מיהו יש"ל בהא דאמרינא עובדא לענין דאחילות שבעה וקי"ל הכי ומאמ' טעמו כרבנן ומשום דאריך ליתב במקומו ואינו מדבר ועוד יותר שיתב תון למקומו דשמא אין אסור לדבר כי אם במקומו: **ועד** שיעברו שלשה רגלים בלא שמחה ולא ישכח להכם אשתו לו נמי כדי שישא אשה אחרת ולא יהא זכור מן הראשונה [שלא] יהא כ' דעות במקום ועוד כן יוכיחה אהבת אשתו לקטנה ודומיא דהסכת אמרי' לעיל (ד' כא:) מתה אשתו ונשא אשה אחרת אינו רשאי ליכנס לביתו כו' פירש"י יונה דאין שייך לפסוק כרבי יהודה דאמר שני רגלים משום דקי"ל לעיל (ד' כני) כדברי המיקל באבל דהא מילתא דפליגי בה הכא אין זו באבל דימי אבלו לו להן: **ואמר** לאמותה בנים הקבורות. לאו דוקא שהאבל כל שבעה אסור וריב"א מפרש דזו היא האשה שאומר בזכמים פ' עובדו יום (ד' ק') שמתה בערב הפסח ואמרי' לעיל אפי' יום אחד אפילו שעה אחת בטלה ממנו גזרת שבעה ומיהו משמע שסובר לאותו הפירוש שפי' למעלה בשם ר"ר יונה שאסור ברגילה עד הערב זהו מבעוד יום ודין היחה לו בנים קטנים מיד מותר ליקח ולבעול וכן אין לו בנים פירשתי בתוספות יבמות (ד' מו: ושם*) וכן בתוספות פ"ק (ד' ד'*) ובתשובות ומה שאמר במס' שמחות (פ"ו) בראי מילתא דבסיב לאלחר ולא בא עליה עד זמן מרובה ואמאי דאמרינן אין לו מי שישמשנו מותר ואין לריך להמתין שלשה רגלים כתבתי במקום אחר: **כל** שלשים יום לגיהוץ · דוקא גיהוץ אסור אבל בלא גיהוץ כגון כיבוס מותר דאמרינן לקמן (ד' כז:) אל תבכו למת הא לילד שלשים יום לגיהוץ ולהספורת ובמסכת שמחות (פ"ו) שלשים יום לגיהוץ כילד כו' ובירושלמי גזרת שלשים גיהוץ והספורת אבל כיבוס משמע דשרי מדאמרינן פ' החולץ (יבמות מנ:) גבי אלמנה מפני האיבול וקאמר באיבול שלה שלשים יום ופריך קל וחומר מה במקום שאסור לכבס מותר לתרם במקום שמותר לכבס אינו דין שמותר לתרם והתניא במסכת שמחות (פ"ו) שמונה ימים קודם הרגל אם הלה ההוא כיבוס שלהן והקשה ה"ר שמואל מוורדו"ס דהא בשמעתין בחלוי יפיה כו' והא בבבל הוו קיימי דגיהוץ דאיכא אינו אלא כיבוס ומ"מ אמרי ותירץ רבינו יאחז דפשיטא מה"ש כלים מגוהצין מ"ש ז"ל דגיהוץ שלו דתניא בתוספתא (פ"ב) כל אלו שאמרו מותר לספר במועד מותר לספר בתוך שלשים יום אבל כל אלו שאמרו מותר לכבס במועד אסור בתוך שלשים יום שלו אבל צריך לומר דכיבוס נמי הוינו גיהוץ ומורי ריב"א ז"ל היה אומר לכבס בתוך שלשים יום ואין נראה לו לדחות כל אלו והא דקאמר בפרק החולץ (יבמות ד' מני ושם) מקום שמותר לכבס הוינו בהני דאתיו לגלח ולכבס בריש פירקין (ד' יג:) ואיסורו אינו מושך כל כך וגרסינן שפיר במקום שמותר לספר כדפרישית וה"ל למתקן וה"ל לייסבו בהאה אם בגילוח כל הראש כדברי המפרשים שרוצים לייסב גירסת הספרים והתרכתי בתוספות יבמות (נ"ח ושם) וגרסינן לקמן (ד' כז:) אל תבכו כו' הא כילד שלשים יום להכנסת ולהספורת והא דאמר לעיל (ד' טו:) אבל אסור בתכנסת משמע לאחר שבעה שלו אבל אסור בכיבוס אלא אם כן הוא מוכרח לגיהוץ ולהיות מותר לאחר שבעה בתוספת הרב כך פירש לאסור ובשם רבו פירש היתר ולפי מה שפירש דכיבוס אסור כמו גיהוץ ניחא קושייתה"ר שמואל מוורדו"ס מיהו מודי לא היה מפרש מעם לאסור כל כיבוס אלא היה מפרש דהאי בריתא דאסרה כיבוס הוינו בה"ש דכיבוס שלהן כגיהוץ שלו והיינו דקתני גיהוץ ולא כיבוס הוינו בבבל מיהו לפי זה לא היה אסור לדידן כי אם גיהוץ אבל היה ר"י מפרש בלא ראייה כמו שפירש רבינו יאחז דקתני דקתני אלו כיבוס הוינו בבבל כלי אמר מגוהצין הדשים וכלי פשתן מגוהצים לבנים פירש בתוספות הרב מותר להוליך כלים לגיהוץ בתוך שלשים ואיני יודע אם היה אומר הרב היתר בכיבוס אלא אם כן מגוהצין כו' עד מיהו רבינו יאחז זקני מפרש בתשובתו דאפי' לבבל ולהנים אסור מדאמרינן בפרק המדליק בתוספתא דתענית (ד' כט:) לבבל ולהנים ומוד פירש בפ"ק דבתובות (ד' יז:) מיהו לענין ימי אבילות אסור בכיבוס שלו אפי' בחשבה אחת בכיבוס שלו מגוהצין כו' עד דאמרינן בפרק המדליק בתוספתא דאפי' לבבל ולהנים אסור בכיבוס שלו אפי' בחשבה אחת בכיבוס שלו מגוהצין כו' עד שבעה אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים: ר' יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור שלישי מותר ואם אין לו בנים מותר לישא לאלחר משום פריה ורביה, הניחה לו בנים קטנים מותר לישא אשה לאלחר מפני פרנסתן. ומשמע שמתה אשתו של יוסף הכהן ואסר לאותה ועדיין הן בבית הקברות שבכיבוס רבי אומר לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד אביי נפק בגרדא דסרבלא כו' · רבא נפק ג) בהסיבתא דומיתא סוסקתא חדתי כר' [אלעזר בר'] שמעון וקיי"ל כרבא ואליבא דר' אלעזר בר' שמעון: ירושלמי ב' אחין. ב' אבלות

[שמחות פ"ז ע"ש]

[שמחות פ"ז]

[שם וע"ש]

[שם וע"ש]

[כנ"ל שם]

[כנ"ל שם]

הגהות הב"ח

(א) גם' שנים יולא ואינו ושבר במקומו ואינו מדבר שלשים יושב במקומו: (ב) שם ואינו יושב. במקומו ואינו מדבר רבעיה ושבר כו' (ג) שם ואחר כלים ישנים יוצאין מתחת הקבר רבי אומר:

גליון הש"ס

גם' שבת ראשונה אינו יולא. עיין לקמן דף כו ע"ל הוס' ד"ה אם יכול: שם נגרדא דסרבלא כרבי. עיין לקמן דף כד ע"ב הוס' ד"ה בנבת אבלים: הגהה, ד"ה אמר לאלחר וכו' ואחר ליפה ולבעול. ר"ל שמיכה ולבעול ע"ש הגה:

רבינו חננאל

וקורין שבעה ויוצאין ורוין) ולא ישיאו בשוק ואין אומרים שמועה והגדה בבית האבל. אמרו על ר' חנינא בן גמליאל שהיה אומר שמועה והגדה בבית האבל: ת"ר אבל שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו. שניה יוצא ואינו יושב במקומו. שלישית יושב ואינו מדבר. רביעית שוה לכל אדם. ר' יהודה אומר לא הצריכו לומר שבת. ראשונה שהבל. נכנסין אצלו לנחמו אלא שניה אינו יוצא ואינו יושב בשקומו. רביעית יושב ואינו מדבר. חמישית שוה לכל אדם. ב) והיכן דרגילין אבלים לצלוי כנסת קדמי ואתו ויתבי במקום אבלים מצלו. ואיכא נמי בבבל דעבדי הכי: ת"ר כל שלשים אסור לישא. מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלש רגלים: ר' יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור שלישי מותר ואם אין לו בנים מותר לישא לאלחר משום פריה ורביה. הניחה לו בנים קטנים מותר לישא אשה לאלחר מפני פרנסתן. ומשמע שמתה אשתו של יוסף הכהן ואסר לאותה ועדיין הן בבית הקברות שבכיבוס רבי אומר לא אסרו אלא כלים חדשים בלבד אביי נפק בגרדא דסרבלא כו'. רבא נפק ג) בהסיבתא דומיתא סוסקתא חדתי כר' [אלעזר בר'] שמעון וקיי"ל כרבא ואליבא דר' אלעזר בר' שמעון: ירושלמי ב' אחין. ב' שותפין. ב) חנוונין שאירע לאחד מהן דבר הרי אלו נועלין חנותן ומועלים עשרן בצינעא בשקום אחר: מתני' מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת בני יהודה ובני גלילא דאמרי יש אבלות

קנב ז מיי' פי"ג מה"מ מ"ל ע"ש ש"ך ס' שעה סעיף ז: **קנג** ב מיי' שם ס"ז הלכה ה סמג עשין ב טוש"ע שם סימן שלא סעיף ג: **קנד** ג ד ה ו מיי' שם ס"ו הל' ה טוש"ע שם סי' שלא סעיף ה ל: **קנה** ו מיי' שם פ"ם הל' ג ופ"ו שם הלכה ל סמג עשין דרכנן כ טוש"ע שם סי' שפט סעיף ס:

לכי ופרנסי בני אותך ואעפ"כ לא כא עליה אלא לאחר שלשים וכן עשה ר' פרפון ומפורש בתלמוד א"י: ת"ר כל שלשים יום לגיהוץ אחר כלים חדשים ואחר כלים ישנים יוצאין מתחת הקבר. ב' חנוונין שאירע לאחד מהן דבר הרי אלו נועלין חנותן ומועלים עשרן בצינעא בשקום אחר: מתני' מפני שאמרו שבת עולה ואינה מפסקת בני יהודה ובני גלילא דאמרי יש

ט) כ"ה גרסת הרי"ף ויוסבין דדוין. כ) וכן פנים הרמב"ן ז"ל בפ"ה בשער הלכות בשם רב הא' גאון ז"ל ועי' בתו"ם כאן. ג) כ"ה גי' הערוך בערך המיסתא וע"ע בערך המיסתא וכו"ר ז"ל גרס בפיטיטתא דמיסתא.

ליכנס לבית השמחה אמרו, בין לאכילה בין ליכנס שם בשעה שהן עסוקין במזמוטי חתן וכלה, שאין אבילות במקום שמחה. כדאמרינן בריש פירקין דבאלו מגלחין [95]: אבל אינו נוהג אבילות ברגל דכתיב ושמחת בחגך [96], דאלמא ימי שמחה לאו ימי אבילות וימי אבלות לאו ימי שמחה. והכי נמי משמע בפרק שני דסוכה [97] דקאמרינן: וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה *, וכולה שמעתא דהתם משמע דשמחה דחתן בר מאכילה דסעודה היא, והכי נמי משמע בירושלמי הכתוב למעלה [98] בשער הזה.

תנו רבנן [99] כל שלשים יום לנשואין *, מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליה [1] שלשה רגלים, רבי יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור, שלישי מותר. פירוש החמירו בנישואי אשה אחרת * כדי שתשכח ממנו, ולא יתן דעתו על הראשונה בשעה שהוא עם השניה, כדתניא [2] ולא תתורו אחרי לבבכם [3], מכאן אמר ר' נתן [4] שלא [5] ישתה אדם בכוס זה * ויתן עיניו בכוס אחר ואמר רבינא לא נצרכה אלא לשתי נשיו, ועוד שמא יבואו בניו לידי אחת מתשע מדות * שיהו בני ערבוביא או בני שנואה *. ואם יש לו בנים [6] מותר לישא לאלתר בשביל פרנסתן, ומעשה שמתה אשתו של ר' [7] יוסף הכהן ואמר לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי בני אחותך, ואף על פי כן לא בא עליה אלא לזמן מרובה, אמר רב פפא לאחר שלשים יום. ומסתברא דהלכה כרבי יהודה, שלישי מותר, דקיימא לן הלכה כדברי המיקל באבל, וכן כתב הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל. ויש מי שירצה לומר שהקובר את אשתו קודם ר"ה נושא אחרת לאחר חג הסוכות שעברו עליה ג' רגלים, שר"ה ויה"כ כרגלים הם. ולאו מלתא היא שלא אמרו [8] שהן כרגלים אלא לגזירת שבעה ושלשים, אבל לא שיהיו רגלים כשיעורי חכמים ובלשון תורה, ועוד מן הטעם שפירשנו כדי שתשכח הראשונה ממנו צריך אריכות זמן. ירושלמי בפרק החולץ [9]: כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול. וכמה איבול שלה. שלשים יום: הדא דתימר בנשים *, אבל באנשים שלשה רגלים. כשיש לו בנים: אבל אין לו בנים מיד *. בשיש לו מי שישמשנו, אבל אין לו מי שישמשנו מיד: בשאין לו בנים קטנים, אבל יש לו בנים קטנים מיד, כהדא מעשה שמתה אשתו של ר' יוסף הכהן [10] ועד שהיא [11] בבית הקברות אמר לה לאחותה לכי ופרנסי

95 שם יד, ב. 96 דברים טז, יד. 97 סוכה כה, ב. 98 נ"ל שרבינו כיוון לחירושלמי כתובות שהזכיר לעיל בענין ההתחלה. עיין שם הערה עב. 99 מו"ק כג, א. 1 עליה, כן נ"ב בכ"י (דקדוקי סופרים), ובגמרא: עליו. 2 נדרים כ, ב. 3 במדבר טו, לט. 4 ר' נתן, בגמרא נדרים שם: רבי. 5 שלא, שם: אל. 6 מו"ק כג, א. 7 ר', ליתא שם. 8 שם יט, א. 9 ירושלמי יבמות ד, יא. 10 ר' יוסף הכהן, שם: רבי טרפון. 11 ועד שהיא, שם: עד כשהוא.

מצוה כגון שתשיא יתום ויתומה לשם שמים ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה מותר לאחר שלשים. וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה. בגמרא (סוכה כה, ב): חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעת. מאי טעמא. משום דבעו למיחדי וליכלי בסוכה. והקשו: וליחדו בסוכה. ותירצו: אין שמחה אלא בחופה. — וליחדו בחופה. אין שמחה אלא במקום סעודה וכו'. כל שלשים יום לנשואין, עד שלשים יום לאחר אבלו אינו יכול לישא אשה (רש"י מו"ק כג, א). החמירו בנישואי אשה אחרת. לא משום תוספת אבילות (לשון הרא"ש מו"ק ג, מח). ובחידושי הריטב"א: כי ודאי דייה לאשתו שתהא כשאר קרובים, אלא טעם הדבר וכו'. שלא ישתה אדם בכוס זה. שבשעה שנזקק עם אשתו לא יתן עיניו באשה אחרת (ר"ן). מתשע מדות. המנויין שם בגמרא נדרים: בני אימה, אנוסה, שנואה, נידוי, תמורה, מריבה, גרושת הלב, ערבוביא, חצופה (ועיין מפרשים שם). בני ערבוביא. יש לו נשים הרבה ואינו יודע על איזה מהן הוא בא (פי' הרא"ש). בני שנואה, אע"פ שאין בלבו לגרשה (שם). — ולא ידוע לי מדוע הזכיר רבינו אלה השתים דוקא מתשע המדות, וגם לא זכיתי לעמוד על כוונתו בקשר של אלה השתים עם הענין שלפנינו. בנשים. דאיתתא בכל דהוא ניחא לה, ולאחר שלשים כבר נשכח ממנה בעלה (קרבן העדה. והוא הטעם של המרדכי כמובא בש"ך יו"ד שצב, ב). מיד.

בני אחותך [12] ואע"פ כן כנסה ולא הכירה עד שעברו עליה שלשים יום. ומשמע מהאי לישנא דקאמר בירושלמי „כנסה ולא הכירה עד שעברו עליה שלשים", דמותר לכנוס לאחר שבעה מיד. ולישנא דברייתא דקתני בדידן נמי הכי משמע „אין לו בנים מותר לישא לאלתר", דאלו שלשים זמן מרובה קרי להו. וקשה עלי הדבר לאומרו, שאם אתה מתירו בנישואין ובשמחה, למה לא יהא מותר לבא עליה מיד, והרי לא מפני הבעילה אסרנו אותו אלא מפני הנישואין והשמחה אסרנו אותו, ואם הנישואין מותרין הבעילה ודאי מותרת, שכל עצמנו לא התרנו הנשואין אלא מפני הבעילה מפני ביטול פריה ורביה. ושמא יש לומר דהתירו לו נשואין כדי שלא יקדמנו, ולא התירו לו בעילה ולא סעודת שמחה אלא לאחר שלשים, דליל בעילה היא זמן סעודה לחתן, כדאיתא בכתובות [13], ואע"ג דבעלמא אפילו נשואין בלא סעודה אסורין כל שלשים, כאן התירו לו מפני הצורך שהוא צריך לאשה. אבל עיקר השמחה לאחר שלשים. ושוב מצאתי באבל [14] דתניא הכי: במה דברים אמורים בזמן שיש לו בנים אבל אין לו בנים או שבניו קטנים מותר לישא אחרת אפילו אחר שלשים [15], ומעשה שמתה אשתו של ר' טרפון ואמר לאחותה באבל [16] הכניסי וגדלי בני אחותך [17], ואעפ"כ לא בא עליה עד לאחר שלשים. והאי דקתני בדידן „לאלתר", משום דתנא שלשה רגלים קאמר הכי, דקתני רישא כל שלשים יום לנשואין בשאר אבלים, אבל מתה אשתו לא ישא אחרת עד שיעברו עליה שלש רגלים, ותני עלה שאם אין לו בנים אינו צריך להמתין שלשה רגלים אלא נושא לאלתר כשאר אבלים, כלומר לאחר שלשים, ומעשה דר' יוסי הכהן הכי הוה, שכנסה לתוך ביתו ולא נשאה אלא לאחר זמן מרובה משעה שכנסה לבית. ומפני שהיה דרכן שמכניסין את החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה מיד, משום הכי קאמר לישנא דבא עליה *, במקום כניסה לחופה. ואי קשיא הא דתניא לעיל [18] מתה אשתו ונשא אשה אחרת אינו רשאי ליכנס לביתו *, אבל בשוק בשפה רפה אומר לו. שכן בכל המתים מדבר עמו מן הצד *. והראב"ד ז"ל מפרש „דמותר לישא לאלתר", דקתני בברייתא בגמרא דילן, לאחר שבעה מיד קאמר, וכי קתני לא בא עליה אלא לאחר זמן מרובה למי שנושא אותה לפרנס בניו הקטנים, וכן הנושא שאין לו מי שישמשנו, אבל מי שנושא אותה מפני שאין לו בנים מפני ביטול פריה ורביה דמותר לישא לאלתר כמו כן מותר לבא עליה לאלתר, שאם לא יבא עליה לאלתר למה ישאנה לאלתר. ומה שנראה לי כתבתי. והתם באבל [19]: שלשים יום לאירוסין, שלשים יום לנשואין. כיצד לאירוסין, אסור לעשות סעודת אירוסין עד שישלימו שלשים [20] יום. כיצד לנשואין אסור לעשות סעודת נשואין תוך שלשים יום אבל אם היה טבחו טבוח ומת אביו של חתן כו' *. וקשה לי דהא סוגיין בפרק החולץ [21] דבין אירוסין בין נשואין בלא סעודה

12 לכי ופרנסי את בני אחותך, שם: הכנסי וגדלי את בני אחותיך. 13 כתובות ד, א. 14 אבל רבתי ז. 15 אפילו אחר שלשים, שם: בתוך שלשים יום. 16 לאחותה באבל, שם: לאחות אשתו בתוך האבל. 17 הכניסי וגדלי בני אחותך, שם: הכנסי ותגדלי את בני אחותיך. 18 מו"ק כא, ב. 19 אבל רבתי ז. 20 עד שישלימו שלשים, שם: בתוך. 21 יבמות מא, א.

מותר מיד לאחר שבעה כדי לקיים מצות פריה ורביה (שם). לישנא דבא עליה. „ואעפ"כ לא בא עליה". ליכנס לביתו. לדבר עמו תנחומין (גמרא — מו"ק כא, ב). וזה „משמע בתוך ל' יום, דאי לאחר ל' יום היכי קאמר אינו רשאי ליכנס לביתו לדבר עמו תנחומין, הא בשאר ימים אינו מדבר עמו תנחומין" (לשון התוס' שם ד"ה מתה). שכן בכל המתים מדבר עמו מן הצד. כלומר לעולם אימא לך דמיירי בנשא לאחר ל' יום, ולא תיקשי לך היכי קאמר באשתו אינו רשאי ליכנס לדבר עמו תנחומין הא גם בשאר מתים נמי כן. די"ל דבשאר מתים מדבר עמו מן הצד (שאומר לו תתנחם ואינו מזכיר שם המת) ובאשתו אומר לו בשפה רפה ובכובד ראש (וע"ע בתוס' ד"ה מתה אשתו). ומת אביו של חתן. או חמותו (כגרסת הגר"א)

12

ולפי מיקרי לך לפר"ת ורא"ב דאמרו מי שאין לו בית מוהר לבעל הוך ל' יום ר"ל דמלחה דפסיקא נקט לתרוייהו דיטולין לאחר ל' יום ולעולם מי שאין לו בית מוהר לבעל הוך ל' מקום פריה ורביה כי היכי דמיין כיומא מעפה הוך ל' יום דכיומא מעפה היא דאמרה: מסקנא דמלחה מהה לאחרו ויש לו בית נדוים לא יטול עד רגל שלישי אין לו בית טולא ובועל אחר ז' יש לו בית קנוים וכן מי שאין לו מי שיאמטנו טולא לאחר ז' ועל כל המתים טולא ובועל לאחר ל' וכל הא דמיין בתבילות אחר מתים הוא הדין מי שלא בתבילות אבלו ואמו דלענין תבילות דחוך ל' אין מילוק בין אבלו ואמו לשאר המתים: [סמ"ר"ת ז"ל] אחיר לאמה שהיתה מעוברת ומת אחיה לאחר שנמצת הקרובים כמוך לעולם דאיפסר הוך ל' יום מקום פריה ורביה דבעל מאחר אלא יטול אמה ז' לא יטול אחרת ומת אפילו אם לא היתה מעוברת היה מהיר מאחר שהיה חפץ בה יותר מבאחרת דלמשכון ביוקר בהכון דמשהריא איכו מקום פרנסה בנו אע"פ שהיתה אבילה מתחתה ומיהו איכא למימר לפי שמרחמת על בני אחותה יותר מאחרת והא דאמר בפרק האומן (דף מח.) רבי יוסי אומר כל הנשים יתלחלו אין מילוק בין אבלו ואמו אפילו אבלו לא יטלא אלא אם יש לו בנים וכן יטלא אמו אם אין לו בנים אלא אם כן שאר המתים אבלו אמו ואמו אינו אבלו לא יטלא אלא אם יש לו בנים ג כרא רבינו אבי העזרי הא דאמר על אבלו ואמו אינו אבלו אבל המתה עד י"ב חדש אם היתה שנה משבעת פני בי"ב חדש מדקאמר י"ב חדש ולא קאמר שנה:

נא ירושלמי (בפרק זה הלכה ח) על כל המתים אסור לילך במטתה עד ל' יום על אבלו ועל אמו עד שיעברו בו תבילו ואיאמרו לו לא שמעו ומיירי בשאבלו לאמורה לאדם מרחקים בשיירא דאיכא פרסום וכשאין שמתה מרעות אבל כל שאר מקום ומהן אבי לאחר שבעה: נב אין לו בית מוהר ליטא אמה לאלהר מפני ביטול פריה ורביה וכמה בנים יהיה לו ויהיה אסור ליטא לאלהר דמהכן בפרק הבא על יבמתו (דף פא:) לא יבעל אדם מפריה ורביה אלא ב"ש בנים בש"א ב' זכרים וב"ה אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה ברא אם וקיל"ל כב"ה [ג] ואם הי' לו בנים ומתו [ד] והוי לסם בנים בבר קיים פריה ורביה דא"ל (שם סב: ע"ש) כי בנים הרי הן כבנים ל"ש ברא לברתא ולא שנא ברא לברא לברא לו ברתא לברתא לו ברא לברא בטולא קיים פריה ורביה וזוקא הרי מהרי אבל הרי מחד ברא לא: גג ת"ר כל ל' יום שיהאן אחר בנים חדשים ואחר בנים ישנים מהתה המכבס רבי אומר לא אמרו אלא בנים חדשים שמעון אומר לא אמרו אלא בנים חדשים "לבנים וקי"ל כר' אלעזר בר' שמעון דהא רבא ב"ל אלעזר בר' שמעון מוסקתא מדהתם כר' אלעזר בר' שמעון · כהב הרא"ש ז"ל כל ל' יום שיהאן פי' לבנים בנים מגולחים [ה] אין בלי אמר אין בלי אמרו אין מפרש ביטולמי (פרק זה הל"ה וה') ופ"ה אמרו [ו] אמר' תמיהי(דף מט:) בלי אמרו אין אם אמרו בלי אמרו אסור לבנשן בשבת שהל. השאה בלא לאיות בתוכה [ז] ובשהיהו בלי אמרו לא אמרו אלא לבנים ולהיות מה שאין לו בבלי אמר דאמרינו אלא אם אמרו אסור [ח] בדאיתא בלי אמרו אמרו אמרו

חתם המופה אבל לא ליכנס לאכול על סעודת המחוסה דהא אפילו דטוגיים בק"ק קלאנקא אלא לאכל מהמחמה ממעטו אין לאכל לאכול בלאותה סעודה דל"ד ליום ב' מכבר בטל בעילת מעוס בגיל ב' כפי מנהגם ולכך עושים סעודה על דגים ביום ב' משום ברכת דגים כדאיתא פ"ק דלכתובות אלכך אינם מקרקעת סעודת שמחה ואין מומרים לא אמר ברא ולא מהמחמה במעוטו אבל בגיל ב' מקמי בעילת מעוס דמרבכיים אמר ברא לא עגמרו הבעולים ומה אלא דסגו לומר מהמחמה דמעוטו הוא מפני דמתאבלי עם אבלים ועשים כו' עיין שם: ח יש אומרים דאסור לאכול כו': וכ' הטעלת זהב ולא ראיתי מוגיים כן ואני אומר דבר שאינו נגוע לא שייך בו מנהג כמו שכתב לעיל ר"ם ק"ל ולא ראינו אינו ראיה ואני ראיתי מוגיים לאיסור גם לקמן ס"ם ת"ב כתב ברב בסתם לאיסור:

שצב א ויא"א כו'. מיסו לקבר עלמו בשידוכין בלא אירוסין ודלא מרי אפי' ביום המיתה. ב"ח: **רב** מתה אשתו כו'. ואיתא אמת בעולה אינה מתאבלת אלא ל' יום אלא אמאסורה לאיסרה ולינשא עד ג' חדשי' משום שבמקום בדאיתא ביבמות (ומתבאר בא"ע סימן י"ג) ע"ל טור וכ"כ הפוסקים וכתב האחרני הטעם אמין אמאס לריכה לאמתין ג' רגלים משום דאמאס בכל דהו ניחא לה. כן ג' המרדכי: (ד) מותר לקדש מיד ולכנוס אחר ז'. לטעמיה אזיל דפסק בסמיף ל' כרמב"ם דבכל גווני מותר לקדש מיד אבל לאחר דפסק רמ"א שם דאפי' לקדש אסור ס"ל

בגיטו ממה שמולמין לו מן הסעודה יש מתיבין לאבל ן לאכול (ד) באותה סעודה על דגים שעושים לאחר הנישואין כי מאחר שכבר פסקו לומר שהמחמה (ו) מעטו אינ ליה היכר אין שמחה באותה סעודה ומרי (בית יוסף בשם רוקח) ד"ן יש אומרים דאסור לאכול (ד) בסעודה בלילה שביום (ז) המחלת מה אכיו לו אמו (בהגהות מנהגים בשם מהרי"ו):

שצב אבל אסור כל ל' יום לישא אשה.

ובו ג' סעיפים:

א אסור לישא אשה כל ל' יום [א] אפילו בלא סעודה ולאחר שלשים מותר [ב] ב אפי' על אביו ואמו ואפילו לעשות סעודה (א) [ג] ג ומותר לקדש אשה [ד] אפילו ביום המיתה ד והוא שלא יעשה סעודה אלא אם כן עברו שלשים יום א [ה] (וי"ש דנס (ו) לאנס אסור כל ל' יום) (עור והרמ"ם ה ומרמ"ן וכן עיקר):

רב ב ה מתה (ו) אשתו אסור לישא אחרת *) עד שיעברו עליה (ב) [ז] (א) שלש רגלים [ז] (אבל ליכנס לבית המשתה ב דיו כמו (ג) בשאר קרובים) (עור) (ג) [ח] ז וראש השנה ויום הכפורים אינם (ד) חשובי' כרגלים לענין זה ח ואם לא קיים ד מצות פריה ורביה או שיש לו בנים קטנים ט או שאין לו מי שישמשנו (ד) ה מותר [ט] (ה) לקדש מיד ולכנוס אחר שבעה ו ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום יא אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה שאז מותר לבא עליה אחר ז':

ן לאכול באותה סעודה של דגים כו'. כתב הב"ח מיהו בגיל ב' אע"פ דטוגיים בק"ק קלאנקא אלא לאכל שהשמחה ממעטו אין לאכל לאכול באותה סעודה דל"ד ליום ב' שכבר בטל בעילת מעוס בגיל ב' כפי מנהגם ולכך עושים סעודה על דגים ביום ב' משום ברכת דגים כדאיתא פ"ק דלכתובות אלכך אינם מקרקעת סעודת שמחה ואין מומרים לא אמר ברא ולא מהמחמה במעוטו אבל בגיל ב' מקמי בעילת מעוס דמרבכיים אמר ברא לא עגמרו הבעולים ומה אלא דסגו לומר שהשמחה ממעטו הוא מפני דמתאבלי עם אבלים ועשים כו' עיין שם: ח יש אומרים דאסור לאכול כו': וכ' הטעלת זהב ולא ראיתי מוגיים לאיסור. גם לקמן ס"ם ת"ב כתב הרב בהגהה לאיסור. עכ"ל הש"ך: (ב) אשתו. ואיתא אמת בעולה אינה מתאבלת אלא ל' יום רק אמאסורה לאיסרה ולינשא עד אחר ג' הדשים משום הבחנה כמ"ש בא"ע סי' י"ג עכ"ל העור. וכתב המרדכי הטעם אמין אמאס לריכה להמתין ג' רגלים משום דאמאס בכל דהו ניחא לה. ומה שכתב הרמ"א אמאס לריכה יום כמו בשאר קרובים. אלא: (ד) חשובים. ובגמרא פסק דמשיבי כרגלים אף לענין זה (וכמ"ש כ' דכל הפוסקים מולקים עליו וכן דעת כל האחרונים ומפנייהו מסתבר עכ"ל) ומיהו נראה לפי המנהג שכתב הרמ"א שרגלים מקילין ובעל נפש יחוס לעמוד אבל אם עברו ג' רגלים שם ר"ה ויום"כ יוכל לסמוך על בעל אגודה. והטעם לזה אינו משום חומרא אבילות אלא כדי שתתבחן הרגשתה מדעתו בטעה שיהיה עם הנשים ועי"ש שמחת הרגלים הוא שמחה הראשונה ע"כ יש מי שרוצה לחלק בזה אם אינו חולניה זמן. רב לא שייה להם אינה ולכה לגרשה ומתה אמת ולדאי נשכח הרגשת הרגשתה מלבו מיד. אמנ"כ אם היתה אמנו בלתה אחרת הרגשתה הקנוטה בלבו ואינה נשכחת עד אחר ג' רגלים. אבל לא נראה לחלק כן מדעתנו מה שאינו מזכר בגבולו פוסקים וגם האחרונים אין מחכיינין מזה רק בח' מיומנות מבלבל ומתיר בזה ס"ם. בסלכות שמחות. ואין לזה מדברי הרמ"א. ועי' בתשובת חב"י שאלה ד' מעשה שהיכה אם ראשון לאח"ת ח"ב שאלה ד': (ה) לקדש. והב"ח כתב דהיינו לדעת המחבר דמתיר בס"ת לקדש ביום המיתה ולא קיימא לן הכי אלא דאחר שבעה ולכנסה:

בגמרא תנומת סדבן בסימן ר"ל בדין מיסה שהחיר דברי מהרדי בדין חתונות ע"ש ובסמוך פסק שם לחתן לחודש הטיבור מוכ"ס מביאו בא"ס סימן י"ג בדין מנהגיא כלות מהרי"ו הנ"ל מפרק כ"בחל מטוכר בית וכו' ומנהגים פרק קונס יון וכו' עי' בסמ"ם נמי: (כתב שב"ב שו"ע ס"א) אבלר אישא אשה בל ל' יום אפילו בלא מעודה וכו'. וכתב מוכ"ס ר"ח דגם לאחר לאסור כל אלשים יום וכן עיקר וכת דכתב בא"ח סי' קל"ח בסי"ם בס"ב ואין מוכאין בשם ואין מוכאין אבל לא יתרחב כלא מעודה מוכר ואי' כמ' בלא עלמו מוכר ל"ל ולא כתב מוכ"ס עוה כלום ונראה דבסה בס"ב כוה אבלות ושנה ות"ב לאחרונין בטעם שמא יקדמנו אחר אבל בחבילות מרשם לא אחרונין שמא יקדמנו אחר כ"ב ר"ל בטוב אח"ם בכל מוכ"ם מיסן מקמ"ל ס"ל ר"ל אין מוכאין בשום מעוד וכו'

אשיר"י. וכתב שם וכמלומה לי שאם הוה צריך להשלים אשרה להתחתן דמותר ליכנס ולאכול: (ע"ש סק"ד) אבל לא ליכנס לאכול. ובכלי"ל כתב דהמנהג בפולין שהשרשבינין הולכין גם מחר

ביאור הגר"א

שצב [א] אפילו בלא כו'. אפי' קונים שבוע של ת"ב אסור כה"ג וכ"ש כאן וכמ"ש ביבמות פ"ג ע"ש: [ב] אפי' על כו'. חוס' שם בד"ה שואני כו' ובבתובות ד' א' ד"ה אבל כו': [ג] ומותר כו' והוא כו'. כמו קונים ת"ב כנ"ל: [ד] אפילו ביום כו'. שהוס' ביבמות שם בבבלות מהרים כו': [ה] וי"א דגם כו'. בגמרא שם ונראה דהרמב"ם מפרש מש"ש מחקיף כו' והי"ב בבחני' דוק מן האלמנה הייגו נ"ב בסעודה ומפרש שאני אבילות כו' דאבילות דת"ב הטיבה לכן אסור במשא ומתן דלפרש"י קשה מ"מ אסור בכל ר"ח כו' ובנ"ל דבאבילות דרבים כו' ועוד דיק הרמב"ם מ"ש כאן בכל שלשים לנשואין וכמו שהקשה הוס' שם ופ"ש: (ליקוט) אא"ר ס"ן ל' יום לאירוסין ל' יום לנשואין אלא דשם אסרו בשניהן דוקא בסעודה (ומיין כמידוסי הרמב"ן ומנות שם ובתמ"ל) כיצד לאירוסין כו' כיצר לנשואין כו' (ע"כ): [ו] (ליקוט) שלש רגלים. שהוס' שם ד"ה עד שיעברו כו' (ע"כ): [ז] אבל ליכנס כו'. [ח] וראה ריב"ל כו': דשמעה ששמחת הרגלים ישכח את אשתו כמ"ש הוס' הנ"ל ובא"ח סי' תקס"ב ס"ה וכמ"ב דעורבין (מ' כ') אא"ר כיון דלא איקרי רגלים כו': [ט] לקדש מיד כו' וליכנס כו' אא"כ כו'. עבתוס' שם ושם וראא"ש שם: (ליקוט) אא"כ כו'. כדעת ר"ת ואף שהתוס' שם הקשו על ר"ת תירץ הרא"ש שם ק"ק שם דמ"ש באא"ר אחר ל' מילתא מסיקתא נקט כו' ע"ש: שאז מותר לבא כו'. שבדירית אין הכניסה אלא משום ביאה אבל דעת ר"י שכוה אפי' הכניסה אסור עד שלשים ושכן

באר היטב

ע"ש. והמ"ז כ' וא"ל דלא הסיר לו אלא לכנים המתן תחת המופה אבל לא ליכנס לאכול על סעודת המחוסה דהא אפי' בטעיל יחוס ויחומה לא הסיר לאכול בסעודה אם לא בדרך אמה לא יהיה שם יתבטל המעשה והא ולדאי דמשיא יחומה הוס כמו אבילה ונעמי הוס מסתבר להסיר מאותו שמכנים המתן תחת המופה כמ"ל אלא כקלא שטוגיים לקבל בזה אע"ל (ויש מוקנין לאיות מן המסמנים על הסעודה ולאכול אח"כ עם המסמנים אחר גמר הסעודה וזה אין לאחוה בידם. אבל לסבר על הגאון כמאר בעלי הסעודה לאוי לאחוה): (ו) במעונו. כ' הב"ח מיסו בגיל ב' אע"פ דטוגיים בק"ק קלאנקא אלא לכך שהשמחה במעונו אין לאכל לאכול בתוחה סעודה דל"ל ליום ב' שכבר בטל בעילת מעוס בגיל ב' כפי מנהגם ולכך עושים סעודה על דגים ביום ב' משום ברכת דגים כדאיתא פ"ק דכתובות אלכך אינם מקרקעת סעודת שמחה ואין מומרים לא אמר ברא ולא שהשמחה במעונו אבל בגיל ב' מקמי בעילת מעוס דמרבכיים אמר ברא לא עגמרו הבעולים. ומה אלא דסגו לומר שהשמחה דמעונו הוא מפני דמתאבלי עם אבלים ועשים כו' עיין שם: ח יש אומרים דאסור לאכול כו': וכ' הטעלת זהב ולא ראיתי מוגיים לאיסור. אמנ"כ הב"ח כ' דמלו לא ראיתי מוגיים לאיסור. ומה שכתב הרמ"ם לפי מה שכתב הרמ"ם לעיל ר"ם ק"ן פ"ם. ולא ראינו אינו ראיה. ואני ראיתי מוגיים לאיסור. גם לקמן ס"ם ת"ב כתב הרב בהגהה לאיסור. עכ"ל הש"ך: (ב) אשתו. ואיתא אמת בעולה אינה מתאבלת אלא ל' יום רק אמאסורה לאיסרה ולינשא עד אחר ג' הדשים משום הבחנה כמ"ש בא"ע סי' י"ג עכ"ל העור. וכתב המרדכי הטעם אמין אמאס לריכה להמתין ג' רגלים אמאס בכל דהו ניחא לה. ומה שכתב הרמ"א אמאס לריכה יום כמו בשאר קרובים. אלא: (ד) חשובים. ובגמרא פסק דמשיבי כרגלים אף לענין זה (וכמ"ש כ' דכל הפוסקים מולקים עליו וכן דעת כל האחרונים ומפנייהו מסתבר עכ"ל) ומיהו נראה לפי המנהג שכתב הרמ"א שרגלים מקילין ובעל נפש יחוס לעמוד אבל אם עברו ג' רגלים שם ר"ה ויום"כ יוכל לסמוך על בעל אגודה. והטעם לזה אינו משום חומרא אבילות אלא כדי שתתבחן הרגשתה מדעתו בטעה שיהיה עם הנשים ועי"ש שמחת הרגלים הוא שמחה הראשונה ע"כ יש מי שרוצה לחלק בזה אם אינו חולניה זמן. רב לא שייה להם אינה ולכה לגרשה ומתה אמת ולדאי נשכח הרגשת הרגשתה מלבו מיד. אמנ"כ אם היתה אמנו בלתה אחרת הרגשתה הקנוטה בלבו ואינה נשכחת עד אחר ג' רגלים. אבל לא נראה לחלק כן מדעתנו מה שאינו מזכר בגבולו פוסקים וגם האחרונים אין מחכיינין מזה רק בח' מיומנות מבלבל ומתיר בזה ס"ם. בסלכות שמחות. ואין לזה מדברי הרמ"א. ועי' בתשובת חב"י שאלה ד' מעשה שהיכה אם ראשון לאח"ת ח"ב שאלה ד': (ה) לקדש. והב"ח כתב דהיינו לדעת המחבר דמתיר בס"ת לקדש ביום המיתה ולא קיימא לן הכי אלא דאחר שבעה ולכנסה:

בית הילל

ו"ל ומודים הטיבור הוא כמו שנה דגנה אמת בכל. מקום הוי נמי מדם הטיבור כדאמר בפרק הטולל המקבלה בים לענין ומתעבדה הטנה מתעבדה לטיבור ובגדרים פרק קונס יון מ"ל קונס יון אמתי מוטס הטנה לאוי לה. ובטיבולים ובכל אבילות אסק מהב"ם דאיתו לגיך לאתבל על אביו ואמו אלא יכ"ת ומנית לאוה מדלא נקט שנה מהמנא לי הוה נקט שנה הוה צריך להתאבל מודם הטיבור הגם בחיימוני בפרק כ"ל מודם בלא מודם הטיבור כ"ל מודם בלא מודם הטיבור מדלא נקט אמי אנים. ע"ל ובכה לכלוכים כלאם לאחריו בחתלת הבכרן אמון לו אמר שבחה ומודים הטיבור הוא כמו שנה. ובלאה הוא כלן ס"ם ומסר לאחרונים"ל ומודים הטיבור הוא כמו חון שנה ונקלי אדון מם שבחה שבים ס"ם כמ"ל סימן נ"ב בקונו ז"ל מיקן ל"ת ומלמי לנפש אמ"ם אם כבר אמן כלה הכלונים לא מת אמם אמנם לו אלים מון שנה לאנשה בלא זכע קיימא מוזר הכל לאם לו לוידמי כמה עכ"ל וכן לאיתי בכתבי מהרי"ל דמבכת כתובות שבבית לאוה מן מהרי"ו הנ"ל ופסק דמודם הטיבור הוא בכלל אנים ובכלו"ע לא הבית דברי מהרי"ו הנ"ל בא"ם בסי' הנ"ל ומה דלבנה מהרי"ו הנ"ל בשם הגאונים מיימוני כ"ל מודם דמיקון כיון כ"ד מודם בלא מודם הטיבור מדלא נקט אמי אנים. אבל מודם הטיבור הוא כמו שנה ופסק כן בשיטות אבל מ"ם סי"ם ע"ש וגם מה שכתב מוכ"ל ר"ח ע"ש: (כתב מוכ"ם ר"ח דגם לאחם

ו מותר לכנסה כו'. כיון דלוכא הפסד בדבר אם לא יכנוס וגם לא קיים פריה ורביה וע"ל סי' שמ"ב: ח מותר לכנסה. מיד ויבא עליה אמר שבעה כן כ' הטע"ז והכ"מ כתב דלא יבא עליה עד אחר שלשים וקלאה דלא פליגי הטע"ז מיירי בשלא קיים מצות פריה ורביה והכ"מ ליירי בקיים: ח כי היא מרחמת כו'. ולכן מותר לפי' בלא הפסד: **שצג א** ולא לבה"ק. אם מת לאחריה מת: **ב** יוצא אפי' ביום ראשון. כ"ל: **ג** אפילו לשמוע כו'. אף על גב דאבל חייב בכל המצות שייבו במצות עשה שבגופו כגון ציצית ותפילין אז לגמול את כולן אבל. ליכך לתופה ולמילה לשמוע ברכה בשביל גמילות חסד אין לו לצאת מפתח ביתו ב"כ בעוד וכיבו ורוחם בשם המפרשים: (ד) ומכל מכרע"ל בסוף נ"ק פעוסגים ליקח עפר ממנגלים בשהולך: ז בר בריתה:

נקודות הכסף

(בש"ו ס"ק ב') ותימה על רש"א כו'. לק"מ דבסוף תמ"ש לעיל בסמוך:

דגול מרבבה

(ש"ע ס"ב בהגה"מ) ונושאין נשים תוך שלש רגלים. ולעי"ד נראה דמה שמתפקח בהגהה לקל הוא מעשה כיון שמדיעות הלבו מלחכין כיוס הסופה ואם לא יכנוס לא יתנום ב"כ ויש לחוש שמא יקדמנו אחר וכי סיכי שמוחר

בית הילל

מותר ליתרם ולגבר אבלה ועשה סעודת מלוכיון ע"כ. הכא זל כתר עומת דלין נוסלין בשום מעוד מקום דלין מעכבין. שמתה בשמתה. ולפ"ז אסק לחרום בלא סעודה מותר דלירום בלא סעודה לין שמתה ושמת יקדמנו אחר וא"כ ב"כ בלבל דלא הא מותר לחרם כיון שלין סעודה ושמת יקדמנו אחר ואסור לומר דלאחר כ"ב דהלכה ברבי יוסי בפרק המולן דף ל"ג ר' יוסי אומר כל הבשים יתחרבו מרן מן הלמדנה מפני הלבל שלבשים יום ע"ל ע"ש כ"ש וק"ל:

ברכי יוסף

לי מכני גערה כיוס שלבשים וכו"ל סי' המ' פעוסת ליה ועי' מה שנסתפק הכב פרי צדיק בהגהותיו לקמן סימן ש"ע דין ד' ומתוך הדברים מוכחר דלין כלן שום ספק לפי הלמוד וד"ק:

(סימן שצ"ג סעיף ב' בהגה"ה) המבקל לצאת בלילה בשני הצורך וכו'. לקבל הלבנה אם המנוח שוכבת בלילה דמיב

שיורי ברכה

(סימן שצ"ג שי"ע סעיף א') ג' יום הראשונים אינו יוצא וכו'. אחר ג' יומים יכול הכהן ללמוד ולפרוס לת הכן. הכב כמה"ג בתשובותיו סימן נ"ר: אשה שרוצה לנוסיא הכן לחת לסנדק ושיא בתוך שבעה אם הכרית בתוך כיתה לסנדר דשמה? הכב הכ"ל בתשובות. סימן נ"ר:

גליון מהרש"א

בבעיטה בזאין לו בנים ולא קיים פו"ר ל"ל הוראה הכבת מצוה פו"ר מצוה גדולה היא ב"ח: (סס כס"ס) אם לא קיים. בשא"ב מר"ח אב ואילמ"א מי תקנ"א סק"ח: (סס) חוץ שלש רגלים. בח"ל הב"י סי' צ' דהכונה אבל לא אחר ל' יום קודם שעברו שני רגלים וגם זה רק באין לו בת אז כלתו ב"ל ע"ש שהאריך: (ס"ק ס"ב) שבת בעלה. אז"ל בפלתרמו סוב ולא רש כל יומי חייה. וכי אפשר לאשה לגמול טוב כל יומי חייה הלא אם הוא מת אינה נגמלת אותו כל יומי חייה אלא זאת הראשה שמת בעלה. ואינה רוצה להוציא עם אחר אבל נראה בעלה היא נשואה לעולם עמו: (סס) ואם אירע. דברי הב"ח קשים דלמאי צורך לפרש דברי רמב"ם פ"ו שכב"ל בשאמה שלא כדין הא י"ל בשמשו אם הי' לו בנים קטנים או אין לו מי שישמשנו ובהיתר נשאת לו דס"ם אסור לבוא עליה עד אחר ל' יכן בלא קיים פו"ר משבות לרבנ"ם לשימחתו הבעולה אסורה עד אחר ל' באבילות דיורי. ואף לחמ"ן סוף מ' דאבל דיורה לא התירו משום מצות פו"ר דיורי. ס"ם משבות בהו' ותפסד שעדה ב"ב: (ש"ע ס"ב) מקרב לכנסה. ורשאי האב לכנס בתו ובלבד שלא יאבל בסעודת החתן. כנה"ג: (מי' ש"ג ס"ק י"ח) לאחרים שמת. אבל למתו הולך ללות ת' חתם סופר מי' שכ"ה: (ש"ע ס"ב) אינו יוצא. מי שמת לו אחותו. ובא אביו מותר לצאת אבין כדי שלא יוודע לו מיתת בתו ת' ש"ם מובא בבא"ח סוף מי' זה: (סס) ואינו ישב בשקיט. בין בבתו בין בבהכ"נ מותר בשישובה שהמקום לפי השנים ותחבמה שרי. תוספתא בבה"נ סוף

ביאור הגר"א

משמע ב"ר: אחר שבעה. דוקא מהא דכתובות ד' א' דע"כ שם בבחור וכמ"ש תוס' שם (ע"ב): [ו] וה"ה כו'. שם ושם: [יא] מי שלא בנו וכן כו'. שם ושם מהא דס"ל ואמר לאחותה: כו' ע"ש.

שצג [א] (ליקוט) ואם אין שם בנ'. א"ה ס"ו בד"א כו' (ע"ב): [ב] ומקצת כו'. עתום שם ד"ה מבאן כו' והב"ח תניא כו' מיום ג' ואילך כו' ושם א' ד"ה בשלישי כו': (ליקוט) ומקצת כו'. שם (בא"ל ס"ו) מן באותה כו' בשלישי יוצא כו' וכן אמרו שם לענין שאילת שלום שאלו בשלומו כו' בשלישי כו' (ועיין לעיל סי' ע"ם ס"ק ו' בסס כמהבל"ן) (ע"ב): [ג] והא דאמור כו'. עתום: ד"ן ו' אי פו"ה אם. כו' [ד] שניה כו' ואינו מדבר. מור דכ"ש הוא:

חידושי רע"ק

לאכול אלא דבתחלה משמשין קצת: (סימן ש"ב סעיף כ' בהגה"ס) מותר לישא. ולענין היתר נילוח עפ"ש לעיל (סי' ש"ג): (סס) בחפיפת הראש. משמע דחפיפת הראש ע"י כלתו מותר וס"ם לעיין בראש ליפול כנים אסור וגם בחפיפה יש להסתיר ת' חב"י (סי' קל"ח):

(סי' ש"ג ס"ח בהגה"מ) ומקצת יום ג' ע' בס"ח א"ה בקו' מצבת משה (אות ד'): (סס) לצאת

פתחי תשובה

לא ג' רגלים. דעת הוסכו הגאון כ"ל לאחיר וסות ז"ל לאחיר בזה וסכיים עמו כי יש הכנס בדרוש לסקל ע"ש ובמקו' הקודמת סס בעלה לאחיר לרב גדול ל' מחמה תמנו ונוכם ליפת אמה אחרי כי רגלים יען כי אף שיש כיוסו כתו וכלמו לך לא מוכנלו לעמה כיוסו לפי כבוד רב ז"ל כמוסו ולפי כבוד הכנכסים מכבכיים מסמכימים לפמתו אבל הכנכיות המוכנכות ב הכנגנה בית בעלה הלמנון בקבלה גדולה. ובכרוס כי הלמנה המדובכת הוא בת מ"ח גדול ולמנמת מ"ח גדול ובי יש עכבו על רמתה כו' ומכנס רבה לכרעון לב הלמנה לבוגיה ממסגר ספה לכן פשוט לחתיר ליפת מוסס אחר ב' רגלים: (ב) וה"ה בשאר אבילות. [ג] מתנו' לכבוד ולגנות לבוה הסופקים הוא מן הדין לאמרו לחתיר בהתיר כרי"ש המבולר בס"ע ס' ש"ב ומוסר בלבוד רמוקם לבוה כ"ל ולוגו לגלה הומלת. ולענין הבפורת פשוט ב"כ דבוה מהומנו ממנ מוחר לבפתחר ולבוגו לאמרם בבלתר יומי לה לגלה כיום הבשוקין אמור. לו לגלה ומי בשתר ומכ"ל ומס גילה לגלוגו כיום אמ. יש לחתיר לו בס בבלתי מיומים שבמנוך ומי מבמתם בגלה (כן כוה הלבון. בשוף הבשו) לה בבלתי מ"ם בבלתי מ"ם לה בבלתי מ"ם בבלתי מ"ם בבלתי מ"ם

מדעתו ואם לא קיים מצות פריה ורביה או שיש לו בנים קטנים שצריכין אומן, או שאין לו מי שישמשנו ונושא' כדי שתשמשנו התירו לו לקדש מיד ולכנוס אחר שבעה ולא יבא עליה עד לאחר שלשים יום אלא אם כן לא קיים מצות פרייה ורבייה שאז מותר לבא עליה אחר שבעה והוא הדין בשאר אבילות אפילו באבילות דאביו ואמו מותר לישא אשה ולבא עליה אחר שבעה אם לא קיים פרייה ורבייה יש אומרים דהיכא דאין לו מי שישמשנו אפילו אם הוא עשיר ויכולת בידו לשכור לו משרתים ומשרתות מכל מקום אם אין בתו וכלתו עמו בביתו שתוכל לשמשו בהפיפת הראש או שאר דברים שיתביש מאחרים מקרי אין לו מי שישמשנו וכל כיוצא בזה ולכן נתפשט המנהג שרבות מקילין בעניין: זה ונושאין נשים תוך שלש רגלים ובעל נפש יחוש לעצמו מי שתפשו השר ואינו רוצה להניחו מתפישתו עד שישא אותה אשה שהוא רוצה לתת לו והוא עדיין תוך שלש רגלים אחר מיתת אשתו יש מתירין ונותנים טעם לדבריהם שאם מפני חיי הבנים התירו לו כל שכן מפני חייו שאפשר שימות מצער התפיסה ועוד דלא גרע צער התפיס ממי שאין לו מי שישמשנו וכן נראה למורי מהרמא"י ז"ל

ג מי שלא קיים מצות פריה ורביה ושרך לו אשה ואחר שהכין צרכי חופה מת אחי המשודך' זה היה מעשה והתירו לו לכונסה ולבא עליה אחר שבעה כיון שהיה לו הפסד בדבר אם לא יכנוס והוא דאיכא תרווייהו הפסד ולא קיים פריה ורביה אבל בשביל אחד מהם אין מתירין וכן אם יש לו בנים קטנים ונתרצה לאחות אשתו לישאנה מותר לכונסה מיד מפני שהיא מרחמת על בני אחות' יותר מאחרות ולאחר שבעה יבא עליה

שצג מתי האבל יכול לצאת מביתו וכו' ד' סעיפי'

א אבל כל ג' ימים הראשונים אינו יוצא לבית אבל אחר ולא לבית הקברות אם מת מת לאחרים מכאן ואילך אם מת לאחרים מת בשכונתו יוצא אחר המטה לבית הקברו' ואינו יושב במקום המנחמים אלא במקום המתנחמים ואם אין שם כדי מטה וקובריה יוצא אפילו ביום ראשון ואפילו בשכונה אחרת והאידנא אין נוהגין כן כי אינו יוצא כלל לבית הקברות אפילו מת האחר בשכונתו ואפשר משום דאין מנחמין ומתנחמין כמו בימיה' ואם כן מה יעשה בבית הקברות,

ב אבל כל שבוע הראשון אינו יוצא מפתח ביתו שלא יפקח אבלו ואפילו לשבוע ברכת חופה או מילה אינו יוצא אף על גב דאבל חייב בכל המצות' היינו במצות עשה שבגופו כגון ציצית ותפילין או למול את בנו אבל לילך לחופה ולמילה לשמוע הברכה בשביל גמילות חסדים אין לו לצאת מפתח ביתו מיהו מפני הצורך המיקל לצאת בלילה לא הפסיד והא דאסור לצאת חוץ לביתו היינו דוקא לטייל או למשא ומתן וכדומה אבל אם שלח אחריו מושל או שצריך לילך לדרך או לשאר דברים הצריכים לו הרבה כגון דבר האבל מותר לצאת וכן נוהגין ודין געילת סנדליו בשיצא עיין לעיל סימן שפ"ט, שבוע שניה יוצא ואינו יושב במקומו ואינו מדבר, ושלישי יושב במקומו ואינו מדבר ואם רצה לישב במקומו וגם לדבר בשבוע השלישי הרשות בידו' רביעית הרי הוא בשאר כל אדם אפילו לא שלמו שלשה שבועות כגון שמת באמצע שבוע מיד כשכלה איתה שבועה ושנים שאחריה חשיב הכא שבוע רביעי ועכשיו נוהגין שאין יושבים במקומם כל שלשים ועל אביו ואמו כל שנים עשר חדש ואף על פי שאין להם על מה שיסמוכו במנהג זה אין לשנותו כיון שנהגו כן בכל מקום לפי מנהגו,

ג מנהגינו שהאבל אינו יוצא בחול לבית הכנס' אבל בשבת יוצא וכן לבית המדרש כתב מורי מהר"ר משה איסרלים ז"ל ואם האבל הוא מוהל או בעל ברית אם הוא תוך שלשה ימים הראשוני' לא יצא אלא אם כן אין מוהל אחר בעיר ואם הוא לאחר שלשה ימי' מתפלל בביתו וכשמביאין התינוק לבית הכנסת למול ילך האבל לבית הכנסת ומול אפילו יש מוהל אחר בעיר ויש מקילין אפילו תוך שלשה ימי' ואם צריך לתקן צפרניו לחתכ' לצורך המילה אם יש מוהל אחר בעיר אסור לו לחתכן ואם אין מוהל אחר בעיר מותר לו לתקנ' ולחתכ' כדי שלא תרחה המילה וכן כל דבר של מצוה שאי אפשר לעשות בלא האבל מותר לו לצאת ולקיי' המצוה עד כאן לשונו,

ד יש נוהגים כשהם אבלים אין משנים מקומתם בבית הכנסת בשבת דסבורא להו דהוי להו מילתא דפרהסיא שאין נוהג בשבת ויש אומרים שגם בשבת יכול לשנות מקומו וכן אנו נוהגים משום דס"ל שאין זה דבר של פרהסיא שאין אבילות ניכר בזה כל כך שהרבה פעמים אדם מחליף מקומו אפילו אינו אבל לפיכך אין לשנות המנהג,

שצד שלא להתקשות על המת יותר מדאי וכו' ו' סעיפים,

א אין מתקשין על המת יותר מדאי שנאמר אל תבכו למת ואל תנודו לו והקדקו חכמים ז"ל ופי איפשר לומר כן אלא אל תבכו למת יותר מדאי ואל תנודו לו יותר מכשיעור הא כיצד שלשה ימים לבכי ושבעה להספד ושלשים לגיהוץ ולתספורת מכאן ואילך אמר הקדוש ברוך הוא אי אתם רשאים לרחם עליו יותר ממני. ואמרו חכמים זכרונם לברכה כל המתקשה על המת יותר מדאי על מת אחר הוא בוכה שכן ראו הרבה מעשים,

ב במה דברים אמורים בשאר העם אבל תלמיד חכם הכל לפי חכמתו מכל מקום אין בוכין עליו יותר משלשים יום דלא עדיפא ממשה רבינו עליו השלום דכתיב ביה ויבכו את משה שלשים יום ואין מספידין עליהם יותר משנים עשר חדש וחכם שלא שמעו בו שמת עד אחר שנים עשר חדש אין מספידין אותו כלל,

ג יוצאין לבית הקברות ופוקדין על המתים שלשה ימים ואין בו משום דרכי האמורי אלא שרואין שמא עדיין חי הם וכן היה מעשה שפקדו על אחר ומצאהו חי וחיה שני שנים והוליד חמשה בנים ואחר כך מת,

ד אמרו חכמים ז"ל אחר מבני המשפחה שמת יראגו כל המשפחה משל למה הדבר דומה לכפה של אבנים כיון שנזרעזע אחר מהם נזרעזעו כולם כלומר שמדת הדין מתוחה כנגדם עד שיתרפה מעט מעט כי כל שבעה החרב שלופה ועד שלושים היא רופפת ואינה חוזרת לתעירה עד אחר שנים עשר חדש לפיכך שלשה ימים הראשונים יראה האבל כאלו חרב מונחת לו בין כתיפיו משלשה ועד שבעה כאלו זקוף כנגדו בקרן זויות משבעה ועד שלשים כאלו עובר לפניו בשוק ואחר כך כל אותה השנה עדיין מתוח כנגד אותה משפח' ואם נולד בן זכר באותה משפחה נתרפאה כל המשפחה,

ה וכן אחר מהחבורה שמת מר"ה מתות כנגד כל החבורה ויראגו כולם,

ו וכל מי שאינו מתאבל כמו שציוו חכמים הרי זה אכזרי אלא יפחד ויראג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה אולי ינצל מחרבו של מלאך המות,

שצה מקצת יום השבעה ושלשים ככולו וכו' ג' סעיפים,

א אבל ביום השביעי כיון שעמדו המנחמים מאצל האבל מותר בכל הדברים שהם אם ר' בהם תוך שבעה רקולא הוא שהקילו חכמים ואמרו מקצת היום ככו' לא שנא מקצת יום שביעי לא שנא מקצת יום שלשים דביום שלשים שאין מנחמין מיד כשתגיע החמה ביום שלשים בטלו ממנו גזירות שלשים וכתב מורי מהרמא"י ז"ל ובמדינות אלו שאין המנחמין רגילין לבא ביום שביעי צריך להמתין עד שעה שרגילין המנחמין לבא בשאר הימים דהיינו לאחר יציאה מבית הכנסת שרגילין לבא מנחמים ולא כאלו שרגילין להמתין שעה על היום שאין הדבר תלוי אלא בנוהגמין

ב ודוקא מילתא דתליא ביומי כגון שבעה ושלשים לא חשבי' הלילה שלפניו לכלו' עד שיאיר היום ותנן התם' אבל מילתא דתלי בשעות סלקא אפילו בלילה לפיכך אם שמע שמועה רחוקה בלילה כיון דסגי בשעה אחת סלקא אפילו בלילה,

ג ודבר שתלוי בהדשים לא אמרינן מקצת היום ככולו וכל שכן מקצת החודש ככולו כיצד מי שמת אביו או אמו בראש חדש ניסן לא אמרינן בכ"ט באדר שאחריו מקצת היום ככולו אלא צריך לנהוג דברים האסורים בי"ב חדש עד שיכנס ראש חדש ניסן ועכשיו נהגו להוסיף עוד גם אותו היום שמת בו האב והאם לנהוג בו דין י"ב חדש כן כתב מורי מהרמא"י ז"ל ואולי במקומו היו נוהגין כן כי ברוב המקומות לא ראיתיו נוהגין,

שצו דין אבל שלא נהג אבלותו כל שבעה וכו' ג' סעיפים,

א אבל שלא נהג אבילות תוך שבעה בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים חוץ מהקריעה שאם לא קרע בשעת חימום אינו קורע אלא תוך שבעה שעדיין זמן חימום הוא שרגע החימום כל שבעה חוץ מעל אביו ואמו שחימומו הוא ביותר וקורע אפילו לאחר שבעה,

ב במה דברים אמורים בשלא נהג אבילות כלל תוך שבעה אבל אם זלזל במקצת הימים ולא נהג בהם אבילות כגון מי שאמרו לו שמת לו מת ביום הראשון והיה בעיר אחר' ולא נהג בו אבילות וביום השני בא לעירו ונהג אבילות אין צריך להשלים המונה מיום הראשון,

ג מי שהיה קטן בשעה שמת אביו או אמו ואחר כך הגדיל אפילו הגדיל תוך שבעה כיון שלא חלה עליו אבילות בתחלתו בשעת קבורה שוב אינו חל ובטל ממנו כל דין אבילות ואינו חייב בו

שצז דיני עדות לנהוג אבילות על פי הם וכו' ב' סעיפים

א מתאבלין על פי עד אחד ועד מפי עד וגוי מסיח לפי תומו דחברך מית אשר ועוד דכל מילתא דעבידא לגלויי לא משקר,

ב שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי שנים כנגד שנים ואין שום עדות מהם עדות ואינו מתאבל,

אם

ומ"ש אבל אם לא שידך וכו' דבר זה אסור. שם כתבו הרא"ש והמרדכי (מ' מתנ) והגהות מיימון פרק ו' (אות ו) כלשון הזה ושמא אפילו אם לא היה משודך היה מתיר מאחר שמתן זה יותר מאחרת כדאשכחן ביוסף הכהן שמתה אשתו ואמר לאמותה בנת הקברות לכי ופרנסי בני אחותך כדאיתא בפרק אלו מגלחין (כג.) דמשתריא איסי משום פרנסת בניו אף על פי שהיתה אבלה מאחותה ומיהו איכא למימר לפי שמרחמת על בני אחותה יותר מאחרת עכ"ל ל) ומדברים אלו יתבאר לך שיש קיצור בדברי רבינו שהיה לו לכתוב דליכא אחות אשתו אפילו לא שידך מותר אם יש לו בנים קטנים כהיא דיוסף הכהן ואותו מעשה שהורה הרא"ש ואמר שבלא הפסד לא היה מתיר לא היתה אחות אשתו:

ב(ב) **כתוב** בפסקי המוספות (מ' קכד) אין לו מי שישמשנו כי אם בנות גדולות אם אינן אצלו יש לו להקל ואם הן אצלו יש לו להתיר כי יש לו מי שישמשנו ובנים גדולים צריך עיון אך הכל לפי צרכי שימוש ואם הוא עשיר לשכור משמשים נראה להתיר עכ"ל: **ובכתבי** מורינו הרב ר' איסרלן (תרומת הדשן מ"ב) סימן ג' כתוב ונהיא דאין לו מי שישמשנו כתבו משובות מיימוני (לא' שופטים סי' כ) דאפילו הוא עשיר ויש לו משרתים די אם אין בתו או כלתו אתו שתשמשנו בפיפת הראש ובכיבוס בגדים שאין ראוי לו להשתמש בחמרות כהאי גונא אז שרי עד כאן (ג): **ובתשובות** מיימוניות דשייכי להלכות אבל (שם) לידד רבינו שמשון בן אברהם לנקש לדדי היתר לאיש שמתה אשתו שיצא תוך שלשה רגלים ורבינו יצחק אחיו קומר דבריו עיין שם. ובכתבי מורינו הרב ר' איסרלן (שם) סימן נ"א כתוב נראה דקומכין העולם לא אתותן לדדין שלידד רבי שמשון בן אברהם להתיר:

דרכי משה

(ג) ועיין שם שהאריך בתשובה ההיא:

פרישה

(י) כיון ששידך זאת ואם לא וכו'. אף על גב דמשמע מדתלה בשידך זאת אז לא שידך דהתיר אפילו בלא הפסד קעודה אכן שהכין מכל מקום נראה דמשום הפסד קעודה דוקא התיר לבן כמו שכתב בסמוך הרא"ש מדקאמר "קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים" אלא שהוצרך לתלות בשידך דכיון דשידך את זאת דאם לא כן לא היה לו פסידא דהא יכול לבטל אשה אחרת מיד ויקרא הקרואים אקעודה שהכין אבל השתא כיון ששידך את זאת אז לא הגיעו לשעת אחרת וקל להבין: (יא) וכן הורה **א"א הרא"ש** ז"ל הלכה למעשה וכו'. כתב ב"י שיש קיצור בדברי רבינו שהיה לו לכתוב דליכא אם אחות אשתו אפילו לא שידך מותר אם יש לו בנים קטנים לפי שמרחמת יותר מאחרת ואותו המעשה שהורה הרא"ש ואמר שבלא הפסד לא היה מתיר לא היתה אחות אשתו: (יב) כיון שהיה לו הפסד. וקשה דבאבן העזר סימן י"ד כתב רבינו זה לשונו מי ששידך אשה ואירעה אבל והוא לא קיים פריה ורביה מותר לבטלה תוך שלשים לאבלה עד כאן ולא חילק בין שהיה הפסד בדבר ועוד הלשון של רבינו אם קלת מגומגם דמתחלה כתב אחר שהזמין הקרואים משמע דהטעם שהתיר משום ההפסד כמו שכתב הרא"ש ומקייים הטעם דפריה ורביה לבד ועוד דרבינו אם דבאן עיקר הטעם משום פריה ורביה וכתב רבינו בשמו שהתיר לבטל ולא הזכיר שהתיר לבעול שהוא עיקר הטעם שהתיר והעיקר חסר מן הספר ובהרא"ש כתב שיהיה לבטל ולבעול ועוד מה מועיל מה שהכניס אחר שבעה להפסד הקעודה הלא אם שהכין יפסיד אף לאחר שבעה ומה לי אחר שבעה או לאחר שלשים לענין הפסד: לכן נראה לענ"ד להגיה בדברי רבינו אם כן והתיר רבינו אם שהבטל לחופה מיד לד) ולבעול תוך שלשים יום משום פריה ורביה ולשון לומר שהתיר לבטל מיד ומזו הטעם דהפסד בשה שכתב קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים ולבעול וכו' משום פריה ורביה וכן בדברי הרא"ש צריכין לתלק דברי שמה שכתב והתיר לבטל ולבעול וכו' כיון שהיה מפסיד וכו' ר"ל שזה שכתב כיון שהיה לו הפסד מוזר אמה שכתב והתיר לו לבטל ולשון לומר שהתיר לבטל מיד תוך שבעה אבל שמה שהתיר לבעול לא שייך זה הטעם דהפסד אלא הטעם דפריה ורביה וכמו שאמר והוא לא קיים פריה ורביה אבל בתלן העזר לא מיירי שהכין כל צרכי החופה לכן כתב דמותר בתוך שלשים יום ולא מיד דדוקא היכא דאיכא הפסד מותר מיד אבל היכא דאין הפסד רק משום פריה ורביה אינו מותר אלא לאחר שבעה כמו שכתב כאן ולבעול אחר שבעה עד כאן: **אבל** קשה ממה שכתב רבינו סימן שמ"ב מי שהכין כל צרכי חופתו וכו' ומת אביו של חתן (ואמה) [או אמה] של כלה מכניסין המת לחדר והחתן וכו' לחופה משמע דוקא אביו ואמה שאין להן מי שיטרים בשבילם ואפילו הכי אינו מותר אלא לבטל המת לחדר ומטעם שעדיין לא חל האבלות אבל אם חל האבלות או אלא מת אביו אלא אחיו או בנו בלי ולבל לא אף שהיה גם כן הפסד בדבר שהרי הכין צרכי חופתו וקבר עבכו שהרי כתב שם וגם הוא בענין שאם תאמה החופה היה מפסיד שאינו נמכר ועוד קשה אם כן שיכנים מיד למה הוצרך לומר שהתיר לבעול תוך שלשים פשיטא דהא בבעילה אין איסור כלל תוך שלשים ויש לומר דהכי קאמר משום טעם הפסד לחוד לא היה מתיר כי אם בצירוף טעם דעל כל פנים צריך להתיר לבטל אחר שבעה כדי שיבעול אז כיון שלא קיים פריה ורביה וכיון שעל כל פנים צריכין לחופת האבלות במקצת לעשות שמחת הנישואין תוך שלשים דומין אותה אף בזה דאפילו תוך שבעה כונסין אותה משום הפסד אבל מכל מקום הבעילה אסורה עד אחר (ל') [ז'] וכסימן שמ"ב דמיירי במי שכבר קיים פריה ורביה וכמו שכתב שם בסוף הסימן משום הכי כתב בשם הרא"ש שם דמשום פסידא לחוד לא התירו לבטל וצריך לשהות עד אחר שלשים ועיין בתלן העזר סימן י"ד (בדרישה) שכתבתי ישוב אחר:

הגהות והערות

או נקבות עיין באה"ע סי' א (כ.) בב"י וב"ח ודרו"פ: ל) אף דלכאורה נשארו בספיקא ולא הכריעו אמנם מדבחבו האי ומיהו באחרונה משמע דלהכי דעתם נוטה ואולי מטעם זה סתם הטור כן להלכה: לא) **אבל** התרוה"ד עצמו לא ס"ל כן עיין לעיל ריש הסימן (שכא סוע"א) ד"ה ומדברי הרי"ף: לב) עיין להלן ס"ק יב. ודבריו צ"ע דבשו"ת הרא"ש מוכח להדיא דר"ת אף בלא הפסד התיר אלא שהרא"ש לא סמך עליו למעשה אלא במקום הפסד עיי"ש: לג) **ס"א** דבר זה אסור: לד) **פירוש** תוך ז' כמ"ש להלן. ודבריו צ"ע דבתשובת הרא"ש בעובדא דר"ת כתב שהתיר "לישא" ולבעול "אחר" ז' וגם כלשון הטור כן הוא לשון הרא"ש בפסקיו וכן במרדכי והג"מ והלי שמחות למהר"ם סוף סי' מח ובמקורו ביבמות מג ע"ב תוד"ה שאני בכולם הלשון והתיר לכונסה תוך ל' משמע דתוך ז' לא ודוחק לומר דבכולם נפלה הטעות:

(18)

חלק א'

נשאה הויא לגביה כרגל וצריך לנהוג ימי המשתה תחלה.

ואף שהרא"ש אליבא דהרי"ף כתב דבאפשר לזבוני וליכא פסידא נמי עושה הנישואין קודם הקבורה רק שנוהג ימי אבלות ברישא וכן סובר הרי"צ גיאות בשאר קרובים שנושא ובועל בעילת מצוה רק שנוהג אבלות תחלה עיי"ש וא"כ משמע שגם דחיית האבלות הוא קולא שניה ובליכא פסידא ובשאר קרובים סברי שהקלו רק קולא אחת לעשות הנישואין ולבעול ב"מ ולא קולא השניה דדחיית האבלות, וא"כ מאחר שעשו שלא כדין שאין להקל להו יש לו לנהוג האבלות תחלה. אבל רוב הראשונים לא סברי כותייהו. וגם לשון הש"ע יו"ד סי' שמ"ב הוא כרש"י לכן יש לפסוק כדמשמע מרש"י שזה שנדחה האבלות הוא ממילא מדינא ולכן אף בשלא כדין יש לנהוג ז' ימי המשתה תחלה.

אבל אמרו לי שא"א להם לנהוג ימי המשתה והשמחה משום שהצער גדול מאד בעיר שנהרגו עוד איזה צעירים בנסיעתם וימצא ממילא שיהיו י"ד הימים ימי אבל, לכן אמרתי ע"פ שיטת הט"ז שם סק"א שסובר שכיון שהכלה יכולה למחול השמחה כדאיתא ברמ"א אה"ע סי' ס"ד סעי' ב' מטעם דיכולה לומר לא ניחא לי בהאי תקנתא, יכולה כשתרצה לנהוג אבלות אף בחל ודאי דין השמחה כעובדא דידיה שמתה אחר הנישואין עיי"ש לכן גם הכא כיון שא"א להם לנהוג השמחה יכולה למחול השמחה כדי שיוכל החתן לנהוג האבלות. ואף שבעובדא דהט"ז עדין לא בעל והכא בעל, מ"מ כיון שהטעם הוא משום א"א בתק"ח זו גם בבעל כה"ג שא"א להם לנהוג ימי משתה נמי מועיל אמירתה אי אפשי בהשמחה שינהוג אבלות אבל צריך שהכלה תאמר אי אפשי. ומסתבר ששבעת ימי המשתה לא ינהגו שוב כלל שהרי יהיה אחר הזמן.

משה פיינשטיין

סימן רכז

בקבעו החתונה במוצאי ש"ק באולם שהוא הפסד גדול לדחות ומתה אמה של כלה ביום החמישי איך לעשות

נשאלתי מהרב הגאון ד' שמואל סאלניצע שליט"א בקבעו החתונה במוצאי ש"ק באולם להרבה קרואים שעולה סך גדול ומתה אמה של כלה ביום חמישי והקבורה תהיה ביום עש"ק מה לעשות. והשבתי דלכאורה היה להו לעשות החופה קודם הקבורה, ואף שהאידנא ליכא חלוק בין אמה לשאר קרובים שמתאבלין עליהם כדאיתא בנקה"כ יו"ד סי' שמ"ב וליכא ההיתר לפי הסוגיא דכתובות דף ד', אבל הא אדרבה בשכרו אולם שהוא הפסד יותר גדול שהרבה לא יוכלו להוציא עוד סך גדול על הנישואין שלכן ודאי יש היתר דבגמ' ואף באבלות דשאר קרובים. ומאחר שיעשו הנישואין קודם הקבורה יוכלו במוצאי ש"ק לעשות הסעודה בהאולם כי לא תחול עליה האבלות עד אחר שיעברו ז' ימי המשתה.

אבל בעובדא זו לא היתה יכולה לטבול עד ליל ש"ק וא"כ לא היה יכול לעשות בעילת מצוה קודם הקבורה וממילא אם יעשו הנישואין קודם הקבורה יהיה אסור לבעול עד אחר י"ד יום ואם יגיע אז זמן הוסת יהיה אסור עוד י"ב ימים ויותר ויצטרכו לישן הוא בין האנשים והיא בין הנשים זמן ארוך כזה, ולא תוכל לומר לא ניחא לי בתקנתא דחכמים כחדוש הט"ז בסי' שמ"ב משום דהא בהכרח תרצה בשביל היתר לעשות הסעודה בהאולם במוצאי שבת קודש.

לכן אמרתי שיעשו הנישואין במוצש"ק באמצע ימי האבלות שבשביל הפסד וחתן שאין לו בנים מותר לכנוס גם בתוך שבעה כמפורש בש"ך סי' שצ"ב סק"ז שמפרש מותר לכנסה הוא מיד ויבא עליה אחר שבעה וכן ודאי מפרש גם בלא קיים פו"ר ואיכא הפסד וקאי הש"ך גם אדברי המחבר ודלא כהט"ז סק"ה שאוסר לכנוס תוך ז'. וכן הביא הפ"ת משו"ת מאיר נתיבים להתיר כהש"ך ומה שמחלק שם בין ג' ימים הראשונים לאחר הג' ימים פשוט שאין בזה ממש אלא כמו שמסיק ששמע בבירור שגדול אחד התיר אפילו בתוך ג' ימים הראשונים. ותצטרך לנהוג האבלות תחלה ואח"כ ימי המשתה ותהיה מותרת לבעלה תיכף אחר ז' שהוא אחר ה' ימים מהנישואין ותהיה אסורה גם לטבול עד אחר הז' אבלות.

אך אם יזדמן עובדא כזו באחת שכבר טבלה טוב יותר לעשות החופה קודם הקבורה ואף שנמצא שלא יעשו הסעודה בשעת הנישואין שהוא עיקר השמחה אלא ביום ג' נמי מסתבר שיש להתיר.

משה פיינשטיין

---

(19)

הרה"ג ר' שלמה קלובר נ"ע

מו"מ סי' כ"ט להיתר בשבות דשבות אף דיש לחוש למראית עין, דמ"מ כאן שאני כיון דהוי כאן רק הערמה ואינו מכירה, והוי רק מד דרבנן, ולא הותרה הערמה היכי דהוי פרהסיא.

והנה רו"מ הביא במכתבו דברי הפמ"ג ה' שבת סי' רמ"ד [משבצ"ז סק"א וא"א סק"ז] דמחלה רלה לומר דאסור במכירה משום מראית עין ואע"כ כתב להתיר במכירה ולא לחוש למראית עין. ורו"מ תמה עליו ממ"ש בס"ס [שבת נ,ב] ופוסקים דלא תלא בזוג דמחזי כמאן דאזיל לחיגנא, הרי דמשמע אף בדרבנן למראית עין. הנה זה לא קשה מידי, ולסברא של הפמ"ג הסכמתי בספר המיים סימן רמ"ד [ס"ו]. והסברתי בטעמו, כיון דהוי דרך מכירה א"כ אין הישראל עושה המראית עין רק העכו"ס, ולא אמרינן משום מראית עין רק היכי דהישראל עושה המראית עין, משא"כ כאן כיון דמכרו הנכרי עושה המראית עין ולא הישראל. ולכך לא קשה קושיתו, דהתם הישראל עושה המראית עין משא"כ במכירה. מיהו לדינא ולאי לא מהני מכירה היכי דהוי משש מראית עין מטעם הנ"ל דהוי רק הערמה, ולא התירו הערמה רק היכי דלא הוי מראית עין.

ומ"ש רו"מ השגה על הגו"כ דס"ל בשבות דשבות לא מיישינן למראית עין, והוא הוכיח להיפוך מסי' רמ"ו [ס"ב וט"ז סק"ג ומג"א סק"ו] דאסור להשאיל כליו לנכרי אפילו בזה"ז דליכא רשות הרבים מכח הרוחה, וכן מסי' רמ"ה [ס"א] מרחיים של מים דאוסר המג"א [סק"ו] אף דרחייס דמים הוי דרבנן אף אם היה ע"י ישראל כמ"ש סי' רנ"ב [במג"א ס"ק כ]. יפה אמר רו"מ.

ובנידון זה בלא"ה הוי טעות, דכאן ליכא שבות דשבות, דבישראל יש שליחות לישראל והוי רק [מד] דרבנן, ודוקא ע"י עכו"ס נחשב שבות דשבות. ועוד דבאבלות אף ע"י נכרי לא נחשב שבות דשבות, דמד איסורא הוא, דאסרו חז"ל שלא ליתא ליתן הן ע"י עצמו או ע"י אחרים, ולא אקרקפתא דגברא מונח, ואינו דומה לשבת. לכך ולאי יסתקע הדבר ולא יהיה נאמר להיתר מכירה, אבל במילי דפרהסיא לא שנא אם מכר אחר מיתה או קודם מיתה הכל אסור. ויותר אין להאריך. דברי ידידו הטרוד וחלש כח.

מוגה עפ"י בת"י על יו"ד מהדורא ז

תשובה רמה

לסימן שצב

לק' קאלימייא להרב החריף מו"ה בעריל חמאדייש

הנה בנדון הורלה הרעה להתיר נחמן מוך ז' ימי אבלות על אביו לבוש אשה בחופה וקידושין.

הוראה זו לא נשמע מעולם. ואם אמנם מלאו כן במאיר נתיבים תשובה ע"א [ותשובה עמ], הלה מלבד דלא נהגו כוותיה ולא הוי סוגיין דעלמא כן, אף גם תשובה זו אינה מהרב הגאון בעהמ"א מאיר נתיבים רק מבנו. והנה בנו אינו כאביו, ושמעתי ממכירו בילדותו כי לא היה רב גובריה לסמוך עליו. ולאיה דלא מצינו בתשובות שיסכים לו אביו הגאון על כך, הרי דלא השיב לו דבר לומר הן. ובטוח אני דודאי לא היה ניחא ליה ואם היה מדפיסו בחייו לא היה מדפיס זה, רק שכיון שנדפס אחר מותו הדפיסו האחים גם זה. ואף אם היה אומרו הגאון בעל מאיר נתיבים בעצמו לא היינו שומעין לו נגד גדולי הראשונים הר"מ והרא"ש והט"ז שמוכח מהם להיפוך. ועיין בתוס' פרק אלו מגלחין [מועד קטן] דף כ"ג [ע"א] ד"ה. ואמר לאחותה [בבית הקברות], שכתבו דלאו דוקא, דאבל מוך שבעה אסור. וכן במירושלמי השני מוכח דאף דזה קיל יומר לדעת הפוסקים מ"מ אסור מוך ז'. ורוב הפוסקים הראשונים אסרו כן.

והנה ראיית בן הרב הגאון בעל מאיר נתיבים אלושה מאד. הנה מ"ש בסוף דבריו ראיה כיון דבמלאכה אסור האבל ומ"מ בהפסד מומר אחר ג' ימים ה"ה נשואין. תמה אני עליו מה ענין עסק שמחה למלאכה. מלאכה אינו אסורה רק מכח הסח דעת מן האבלות, לכך היכי דהוי הפסד לא גזרו, אבל נשואין להיות עוד בשמחה, זה לא הותר לו מפני הפסד להפוך האבל לשון. ואם אינו בשמחה הילך יברכו שהשמחה במעונו אם אבל מעולל בעפר קרנו. והרי במילה אין מברכין שהשמחה במעונו מכח צערא דינוקא, מכ"ש בזה. ואף גם אין יברכו ז' ברכות משמע מתן עם הכלה אם הם באבל, והרי הוי ברכה לבטלה. לכך יסתקע הדבר ולא יהיה נאמר שזה יהיה דומה למלאכה.

וגם מ"ש ראיה מלשון הרמ"א [יו"ד סי' שלב ס"ג] שכתב וכן אם יש לו בנים קטנים [ונתרלה לאחות אשתו מותר לכנסה וכתב הש"ך שם סק"ז דהיינו מיד], אין ראיה, דהכונה רק כמו שהקילו חז"ל באבלות בני שהכין לרבי נשואין כן הקילו בני (שאין לו בנים) [שיש לו בנים קטנים], אבל מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא, וכן נמצא כמה פעמים בפוסקים לשון וכן ואינו דומה ממש. ואדרבא נראה מוכח מהרמ"א להיפוך, ממה דסיים מותר לכונסה, ולמה לי הך מותר לכונסה והיה די לומר וכן אם יש לו בנים קטנים ונתרלה [לאחות אשתו] כי היא מרחמת עליהם וכו' ולמ"ל מותר לכונסה, הרי מלשון וכן בעצמו יהיה מוכח דדיעה שוה, ובע"כ אין דיעה שוה ולא כתב לשון וכן רק דכמו כן הקילו עוד קולא בני שיש לו בנים קטנים, אבל מ"מ אין דיעה שוה דבתחלה הוי לכונסה רק אחר ז' וכאן מותר לכונסה מיד, ומוכח מלשון הרמ"א להיפוך.

והראיה העיקרית שלו ממ"ש בס"ע [שם גבי מי שלא קיים פריה ורביה והכין לרבי חופה ומת אחי

המשודכת] מומר לכוכבים ולבא עליה אחר ז', ולמ"ל לכתוב ולבא עליה אחר ז', בע"כ הכונה לכוכבים מיד ולבוא עליה אחר ז'. כבר מבארא לגזיזיה בעצמו דיש לומר הכונה דקמ"ל דמומר לבא עליה אחר ז', דהוי ס"ד דוקא אחר ל'. ומה דלהה זה, נראה דלימוי זה מוזר ונראה, דאם כדבריו דלאיסור אחא לאשמעינן כך הו"ל לכתוב מומר לכוכבים אבל לא יבא עליה רק אחר ז', ומדכתב ולבא עליה אחר ז' מוכח דהתירא אתי לאשמעינן דמומר אחר ז', דהוי ס"ד דאף אחר ז' אסור. ובא ראה לשון הש"ע סי' ש"ב סעיף (א') [ב'] ואם לא קיים מצות פ"ו [וכו'] מומר לקדש מיד ולכנוס אחר שבעה ולא יבא עליה עד לאחר ל' יום, הרי דדקדק ולא כתב ויבא עליה אחר ל' יום רק כתב ולא יבוא עליה עד אחר ל' יום, דאם הוי כתב ויבא עליה אחר ל' היה משמע דהתירא קמ"ל וזה פשיטא, לכך כתב בלשון ולא יבא עליה לומר דלאיסורא קמ"ל דמקודש אסור. אבל בלכנוס אחר שבעה לא כתב ולא יכנוס עד אחר שבעה, מכח דבזה היתרא קמ"ל דמומר אחר שבעה. הרי בא וראה דקדוק לשונו הזהב. א"כ אם המחבר [בס"ג] איסורא אתי לאשמעינן הוי ליה נמי לכתוב כן מומר לכוכבים ולא יבא עליה עד אחר שבעה, ובע"כ מוכח להיפוך דאחר שבעה קאי נמי על לכוכבים, ולשניהם קאי מאמר אחר שבעה, וקמ"ל דהן הכניסה הן הביאה מומר לאחר ז'. והנה כיון דנסתר עיקר בנינו במה שהוא בלעמו מבארא לגזיזיה ודימוי שלו אינו דימוי כנ"ל, לכך בבטל העיקר בטל הטפל, וח"ו לסמוך על דבריו.

והנה עוד היה נראה לי לדחות עיקר ראיתו ע"ד השכל, דיש לומר דלכך נקט הש"ע מומר לכוכבים ולבא עליה אחר ז', דהכונה כך, דטעמא הוא דקיהיב לתלתא. דהנה קיי"ל [כתובות עו,א] חופה שאין ראוי לביאה לא הוי חופה. והנה דעת הרמב"ם [הל' אישות פ"י ה"ב] דחופת נדה אינה קונה דלא הוי ראוי לביאה אף דמומר אח"כ, ונהי דאמן קיי"ל דחופת נדה קונה, וכן אם אינה אסורה רק מדרבנן גם להרמב"ם קונה כמ"ש השע"מ בדיני חופה [הל' אישות פ"י קונטרס חופת חתנים סעיף ו]. אך נראה דבאבלות שאני, אם אסור לבעול אוך ז' גם החופה לא הוי חופה, דאינה ראויה לביאה, אף דבשאר חופה מהני אם ראויה אח"כ, היינו מכח כיון דהוי פת בסלו, והיינו כיון דעכ"פ דעתו על כך מהני דעתו לאח שיהיה אח"כ. אבל באבל דטרוד בטרדא דצערא ואין דעתו מיושבת עליו, א"כ אין דעתו על אחר זמן, לכך אזלינן בתר השתא, כיון דעתה אין ראוי לביאה לא הוי חופה. ובפרט דבעלתא הוי הברכות עכ"פ בהוגן דהוי שמחת חתן וכלה, אבל באבל דמעולל בעפר קרנו והוי בצער, א"כ הוי ריעותא בגוף הברכות, וגם אינה ראויה לביאה. ובפרט אם היה מומר בביאה אפשר זה היה דומה האבלות והוי בשמחה, אבל כיון דאסור בביאה א"כ אין לו בתה לדחות האבלות, ולכך הוי ברכה לבטלה. ועכ"פ זה הוי כונת המחבר, דודאי אם היה מומר לבוא עליה תוך ז' היה מומר הכניסה, וכיון דאינו ראוי לבא רק אחר ז' לכך גם הכניסה הוי רק אחר ז', והוי מתמר ולבוא עליה אחר ז' טעם על הכניסה, דלכך הוי הכניסה אחר ז' מכח דהבעילה הוי אחר ז', לכך נקט הש"ע כן.

וקצת ראיה לדבריו מן הש"ס פ"ק דכתובות [ג,ב] דתנא אבין של חתן וכו' מכניסין הנה לחדר והכלה לחופה ובועל בעילת מצוה וכו', ולכאורה למה המירו הבעילה, בשלמא לכנוס ולהוג ז' ימי המשתה הוי מפני הפסד שלא יפסידו הסעודה, אבל הבעילה יהיה אחר ז' ימי המשתה ח' ימי אבלות, ולמה המירו בזה. אך נראה דזה המירו כדי שיהיה חופה הראויה לביאה ולא יהיה ברכה לבטלה.

לכך חס להזכיר מלסמוך על זה להיתר, בפרט בדורות הללו. והמתיר בזה הוא בור גדול ועם הארץ ועוכר ישראל, תלטהו אש לא נופח ויאכלנו נחש, אחריתו יהיה כלענה מרה, ועלינו יערה רוח הבורא אמן. ועוד היה מקום להאריך אלא שאני מוטרד, גם למה האריכות אחר שרוב גדולי הראשונים סבירא להו מפורש להיפוך, ולא באנו רק להוציא מלב הטועים הסומכים על משענת קנה רצוץ להתיר אסורים, תפח רוחם ונשמתם לעפר מרד ומראה האמת אמן.

והנה אחר שנתתי מעט עיינתי קצת בהתחלת דבריו במ"ש על מ"ש בראשונה דבזה"ז אין אנו מתירין גם במוך ל' לאכל ליאשן מכח דעתה הדור פרוץ ואין מי שיכוין לקיים פו"ר רק להנאתן. והנה על זה הקשה הבור רק ומ"ש ותמה אני על רו"מ שהלך בעקבותיו ומתה למה מומר למכור ס"ת בשביל זה. ידידי תמה אני מאוד מאוד על כבוד רו"מ מה ראה על ככה, אנו למכור ס"ת מתירין אנחנו, הרי זה אינו מפורש רק בראשונים וש"ע, והרי גם דין ליאשן אשה במוך ל' משום פו"ר נמי מפורש כן בש"ע, ואם אני אומר שזה היה בדורות הראשונים לא בזה"ז, כן יש לומר על מכירת ס"ת ג"כ דבזה"ז אין להתיר. אך באמת אין צריך לכך, כי גם זה יפה דחה רו"מ דלמכור ס"ת הוי מכח חשש דבלא"ה יתבטל לגמרי מזה, משא"כ בזה דהוי רק על איחור ל' יום וכדומה. והיטב הניא רו"מ ראיה ממה דכתן לא התירו רק מכח תרתי, פו"ר והפסד סעודה, ובס"ת מומר מכח פו"ר לבד, ובע"כ מוכח דזה גרע כיון דאפשר אח"כ.

ומה שהקשה רו"מ הרי מצות א"ל כונה, זה לק"מ, דזה דוקא אם לא הוי דרך איסור אז א"ל כונה, אבל היכי דעשה דרך איסור רק לומר דהאיסור נדחה מפני המצוה, בזה בעינן כונה לכ"ע. ומה"ע ביכום בעי כונה לאבא שאול [יבמות לט,ב], עיין בחבורי ספר המיים סי' י"ח מ"ש בזה בעזה"י.

והנה באמת על הקושיא מס"ת אין אנו צריכין לכל הנ"ל, דבלא"ה לא דמי כעוכלא לדנא, התם במכירת ס"ת